

UNIONIN YLEISEN TUOMIOISTUIMEN TUOMIO (neljäs jaosto)

12 päivänä lokakuuta 2011*

Asiassa T-41/05,

Alliance One International, Inc., aiemmin Dimon Inc., kotipaikka Danville, Virgini (Yhdysvallat), edustajinaan aluksi asianajajat L. Bergkamp, H. Cogels, J. Dhont, M. Marañon Hermoso ja A. Emch, sittemmin asianajajat M. Odriozola Alén, J. Folguera Crespo, P. Vidal Martínez, M. Barrantes Diaz ja A. João Vide,

kantajana,

vastaan

Euroopan komissio, asiamiehinään aluksi É. Gippini Fournier ja F. Amato, sittemmin Gippini Fournier, N. Khan ja J. Bourke,

vastaaajana,

jossa on kyse [EY] 81 artiklan 1 kohdan mukaisesta menettelystä (Asia COMP/C.38.238/B.2 – Espanjan raakatupakka-ala) 20.10.2004 tehdyn komission päätöksen K(2004) 4030 lopullinen osittaista kumoamista koskevasta vaatimuksesta ja toissijaisesti kantajalle kyseisessä päätöksessä määrätyn sakon määrän alentamista koskevasta vaatimuksesta,

* Oikeudenkäyntikieli: englanti.

UNIONIN YLEINEN TUOMIOISTUIN (neljäs jaosto),

toimien kokoonpanossa: jaoston puheenjohtaja O. Czúcz sekä tuomarit I. Labucka ja K. O'Higgins (esittelevä tuomari),

kirjaaja: hallintovirkamies C. Kantza,

ottaen huomioon kirjallisessa käsittelyssä ja 17.6.2009 pidetyssä istunnossa esitetyn,

on antanut seuraavan

tuomion

Asian tausta

1. Kantaja ja hallinnollinen menettely

- ¹ Kantajana oleva Dimon Inc., myöhemmin Alliance One International, Inc., on yhdysvaltalainen yritys, jonka kotipaikka on Virginian osavaltiossa (Yhdysvallat). Yritys on noin sadan tupakka-alalla toimivan yrityksen muodostaman konsernin emoyhtiö (jäljempänä Dimon-konserni). Yritys toimii pääasiassa jalostetun tupakan toimittajana savukkeiden valmistajille. Tätä tarkoitusta varten se hankkii jalostettua tupakkaa muun muassa Agroexpansión SA:lta.

- 2 Agroexpansión on yksi neljästä raakatupakan ensijalostusta harjoittavasta espanjalaisyrityksestä (jäljempänä jalostajat).

- 3 Kolme muuta jalostajaa ovat Compañía española de tabaco en rama, SA (jäljempänä Cetarsa), Tabacos Españoles, SL (jäljempänä Taes) ja World Wide Tobacco España, SA (jäljempänä WWTE).

- 4 Agroexpansión oli alkuaan perheyritys. Yrityksen perusti vuonna 1988 B., joka toimi yrityksen toimitusjohtajana vuoden 2004 loppuun asti. Vuosina 1994–1997 yrityksen pääoma oli puoliksi B:n puolison ja puoliksi espanjalaisen yrityksen, WW Marpetrol, SA:n omistuksessa.

- 5 Intabex Netherlands BV (jäljempänä Intabex) osti 18.11.1997 kaikki Agroexpansiónin osakkeet. Intabex kuului Intabex-yritysten konserniin, jonka kantaja oli ostanut huhtikuussa 1997.

- 6 Euroopan komissio, jonka hallussa olevien tietojen mukaan espanjalaiset raakatupakan jalostajat olivat mahdollisesti rikkoneet EY 81 artiklaa, toteutti 6.2.1962 annetun neuvoston asetuksen N:o 17 ([EY 81] ja [EY 82] artiklan ensimmäinen täytäntöönpanoasetus) (EYVL 1962, 13, s. 204) 14 artiklan nojalla 3.10.2001 ja 4.10.2001 tarkastukset kolmen jalostajan eli Agroexpansiónin, Cetarsan ja WWTE:n toimitiloissa sekä Asociación Nacional de Empresas Transformadoras de Tabacon (jäljempänä Anetab) toimitiloissa.

- 7 Komissio toteutti 3.10.2001 tarkastuksen myös Maison des métiers du tabacin ja Fédération européenne des transformateurs de tabacin toimitiloissa ja 5.10.2001 Federación nacional de cultivadores de tabacon (jäljempänä FNCT) toimitiloissa.

- 8 Jalostajat ja Anetab ilmoittivat 16.1.2002 päivätyssä kirjeessään olevansa halukkaita yhteistyöhön ja viittasivat sakkojen määräämättä jättämisestä tai lieventämisestä kartelleja koskevissa asioissa annettuun komission tiedonantoon (EYVL 1996, C 207, s. 4; jäljempänä yhteistyötiedonanto).
- 9 Jalostajat ja Anetab toimittivat komissiolle tietoja 21.1.2002 päivätyllä kirjeellään.
- 10 Agroexpansión, Cetarsa ja WWTE toimittivat 15.2.2002 päivätyllä kirjeellään ja Taes 18.2.2002 päivätyllä kirjeellään komissiolle joitakin lisätietoja.
- 11 Komissio lähetti tämän jälkeen jalostajille, Anetabille ja FNCT:lle useita tietopyyntöjä asetuksen N:o 17/11 artiklan nojalla. Komissio pyysi myös Espanjan maatalous-, kalastus- ja elintarvikeministeriöstä tietoja maataloustuotteita koskevasta Espanjan lainsäädännöstä.
- 12 Komissio aloitti 11.12.2003 nyt käsiteltävään asiaan johtaneen menettelyn ja antoi väitetiedoksiannon, jonka se osoitti 20 yritykselle ja yhteenliittymälle, muun muassa jalostajille, kantajalle, Intabexille, Anetabille, FNCT:lle ja Deltafina SpA:lle. Deltafina on italialainen yritys, joka pääasiassa toimii raakatupakan ensijalostajana Italiassa ja jalostetun tupakan markkinoinnissa. Se kuuluu Taesin kanssa samaan konserniin eli siihen, jota johtaa Universal Corp. -niminen yhdysvaltalainen yhtiö.
- 13 Kyseisillä yrityksillä ja yhteenliittymillä oli mahdollisuus saada tietoja komission tutkinta-asiakirjoista CD-ROMilla lähetettyinä kopioina, ja ne toimittivat kirjalliset huomautukset vastauksena komission esittämiin väitteisiin.

- 14 Kuuleminen järjestettiin 29.3.2004.
- 15 Kuultuaan kilpailunrajoituksia ja määräävää markkina-asemaa käsittelevää neuvonantavaa komiteaa ja otettuaan huomioon kuulemismenettelystä vastaavan neuvonantajan lopullisen kertomuksen komissio teki 20.10.2004 [EY] 81 artiklan 1 kohdan mukaisesta menettelystä (Asia COMP/C.38.238/B.2 – Espanjan raakatupakka-ala) päätöksen K(2004) 4030 (jäljempänä riidanalainen päätös), jonka tiivistelmä julkaistiin 19.4.2007 Euroopan unionin virallisessa lehdessä (EUVL L 102, s. 14).

2. Riidanalainen päätös

- 16 Riidanalainen päätös koskee kahta Espanjan raakatupakkamarkkinoilla sovittua ja toteutettua horisontaalista kartellia.
- 17 Ensimmäisen kartellin, jossa olivat osallisina jalostajat ja Deltafina, tavoitteena oli vahvistaa 1996–2001 vuosittain kunkin raakatupakkalajin (korkein) keskimyyntihinta, kaikki laadut mukaan luettuina, ja jakaa jokaisen raakatupakkalajin määrät, jotka kukin jalostaja saattoi ostaa tuottajilta (ks. mm. riidanalaisen päätöksen 74–76 ja 276 perustelukappale). Jalostajat ja Deltafina sopivat vuosina 1999–2001 myös kunkin raakatupakkalajin laatuluokkien hintahaarukoista, jotka esitetään ”viljelysopimusten” liitteenä olevissa taulukoissa, sekä ”lisäehdoista” eli tuottaja- ja tuottajaryhmittymäkohtaisesta keskimääräisestä vähimmäishinnasta (ks. erityisesti riidanalaisen päätöksen 77–83 ja 276 perustelukappale).
- 18 Edellä 17 kohdassa kuvailtuun kartelliin viitataan jäljempänä nimellä ”jalostajien kartelli”.

- 19 Toiseen riidanalaisessa päätöksessä mainittuun kartelliin kuului kolme espanjalaista maatalousalan etujärjestöä eli Asociación agraria de jóvenes agricultores (jäljempänä ASAJA), Unión de pequeños agricultores (jäljempänä UPA) ja Coordinadora de organizaciones de agricultores y ganaderos (jäljempänä COAG) sekä Confederación de cooperativas agrarias de España (jäljempänä CCAE). Kartellin tavoitteena oli vahvistaa 1996–2001 vuosittain kunkin raakatupakkalajin laatuluokkien hintahaarukat, jotka ovat ”viljelysopimusten” liitteenä olevassa taulukossa, sekä ”lisäehdot” (ks. erityisesti riidanalaisen päätöksen 77–83 ja 277 perustelukappale).
- 20 Edellä 19 kohdassa kuvailtuun kartelliin viitataan jäljempänä nimellä ”tuottajien edustajien kartelli”.
- 21 Komissio katsoi riidanalaisessa päätöksessä, että kummassakin kartellissa on kyse EY 81 artiklan 1 kohdan yhtenäisenä pidettävästä jatkuvasta rikkomisesta (ks. erityisesti riidanalaisen päätöksen 275–277 perustelukappale).
- 22 Komissio katsoi riidanalaisen päätöksen 1 artiklassa, että jalostajien kartellista vastuussa olivat viimeksi mainitut yhtiöt, Deltafina, kantaja ja WWTE:n emoyhtiöt eli Standard Commercial Corp. (jäljempänä SCC), Standard Commercial Tobacco Co., Inc. (jäljempänä SCTC) ja Trans-Continental Leaf Tobacco Corp. Ltd. (jäljempänä TCLT), ja tuottajien edustajien kartellista vastuussa olivat ASAJA, UPA, COAG ja CCAE (jäljempänä yhteisesti tuottajien edustajat).
- 23 Komissio määräsi riidanalaisen päätöksen 2 artiklassa nämä yritykset ja tuottajien edustajat lopettamaan välittömästi 1 artiklassa tarkoitetut kilpailusääntöjen rikkomiset, jos ne eivät olleet vielä näin tehneet, ja pidättäytymään vastaisuudessa kaikista tavoitteiltaan tai vaikutuksiltaan vastaavista rajoittavista menettelytavoista.

- 24 Komissio määräsi riidanalaisen päätöksen 3 artiklassa sakkoja mainituille yrityksille sekä tuottajien edustajille ja piti kantajaa yhteisvastuussa Agroexpansiónille määrätyn sakon maksamisesta sekä SCC:tä, SCTC:tä ja TCLT:tä WWTE:lle määrätyn sakon maksamisesta (ks. jäljempänä 61 ja 62 kohta).

3. Riidanalaisen päätöksen adressaatit

- 25 Riidanalaisen päätöksen 2.4 kohdassa käsiteltiin adressaatteja koskevaa kysymystä (riidanalaisen päätöksen 357–400 perustelukappale).
- 26 Siinä komissio totesi ensimmäiseksi, että oli näytetty toteen, että jalostajat ja Deltafin olivat osallistuneet suoraan jalostajien kartelliin ja että tuottajien edustajat olivat osallistuneet tuottajien edustajien kartelliin, minkä vuoksi jokaista näistä yrityksistä ja yhteenliittymistä ”kehotetaan ottamaan vastuu kilpailusääntöjen rikkomisesta, ja ne ovat näin ollen kaikki [riidanalaisen päätöksen] adressaatteja” (riidanalaisen päätöksen 357 ja 358 perustelukappale). Komissio arvioi kyseisen päätöksen 359–369 perustelukappaleessa erityisesti sitä, mikä tehtävä Deltafinalla oli jalostajien kartellissa.
- 27 Seuraavaksi komissio arvioi kysymystä emoyhtiön joutumisesta vastuuseen tytäryhtiön kilpailusääntöjen rikkomista merkitsevistä toiminnoista ja totesi, että nyt käsiteltävässä asiassa kysymys nousi esiin kolmessa tapauksessa, joita olivat Agroexpansiónin, WWTE:n ja Taesin tapaukset (riidanalaisen päätöksen 370–400 perustelukappale).
- 28 Tältä osin komissio muistutti ensimmäiseksi periaatteista, joita sen mukaan asiassa on sovellettava (riidanalaisen päätöksen 371–374 perustelukappale).

29 Komissio esitti seuraavat huomiot:

- Sen määrittelemiseksi, onko emoyhtiön katsottava olevan vastuussa tytäryhtiön­sä lainvastaisesta toiminnasta, on osoitettava, että tytäryhtiö ”ei määritä itsenäisesti toimintaansa markkinoilla, vaan noudattaa olennaisilta osin emoyhtiön sille antamia ohjeita” (asia 48/69, Imperial Chemical Industries v. komissio, tuomio 14.7.1972, Kok., s. 619, Kok. Ep. II, s. 25, 132 ja 133 kohta).

- Vakiintuneen oikeuskäytännön mukaan silloin, kun emoyhtiö omistaa tytäryhtiön­sä kokonaan, voidaan perustellusti olettaa, että emoyhtiö tosiasiallisesti on vaikuttanut ratkaisevasti tytäryhtiön­sä toimintaan (asia 107/82, AEG-Telefunken v. komissio, tuomio 25.10.1983, Kok., s. 3151, Kok. Ep. VII, s. 281, 50 kohta; asia C-286/98 P, Stora Kopparbergs Bergslags v. komissio, tuomio 16.11.2000, Kok., s. I-9925, 29 kohta ja yhdistetyt asiat T-305/94-T-307/94, T-313/94-T-316/94, T-318/94, T-325/94, T-328/94, T-329/94 ja T-335/94, Limburgse Vinyl Maatschappij ym. v. komissio, tuomio 20.4.1999, Kok., s. II-931, 961 ja 984 kohta, ns. PVC II -tapaus).

- Tämä oletama voidaan vahvistaa ”tietuille asioille ominaisten erityisten tekijöiden” avulla.

- Sellaisten tytäryhtiöiden tapauksessa, jotka eivät ole kokonaan emoyhtiön määräysvallassa, emoyhtiö voi unionin tuomioistuimen mukaan vaikuttaa tytäryhtiön­sä politiikkaan, kun sillä on sinä ajankohtana, jolloin rikkominen tapahtui hallussaan enemmistö tytäryhtiön yhtiöpääomasta (em. asia Imperial Chemical Industries v. komissio, tuomion 136 kohta) tai kun sille annetaan ”jatkovasti” tietoa kyseisen tytäryhtiön toimintatavoista ja kun se määrittelee välittömästi sen toimintaa (em. asia AEG-Telefunken v. komissio, tuomion 52 kohta).

- Vakiintuneen oikeuskäytännön mukaan yrityksen käsitteellä on katsottava tarkoitettavan kilpailuoikeuden alalla taloudellista kokonaisuutta kyseessä olevan sopimuksen kohteen kannalta arvioiden, vaikkakin oikeudellisesti katsoen tämän taloudellisen kokonaisuuden muodostaa useampi kuin yksi luonnollinen henkilö tai oikeushenkilö (asia T-9/99, HFB ym. v. komissio, tuomio 20.3.2002, Kok., s. II-1487, 66 kohta, jossa viitataan asiaan 170/83, Hydrotherm Gerätebau, tuomio 12.7.1984, Kok., s. 2999, 11 kohta).

30 Toiseksi ja ennen Agroexpansióinin ja WWTE:n tapausten yksityiskohtaisempaa tarkastelua komissio totesi riidanalaisen päätöksen 375 perustelukappaleessa seuraavaa:

”Käsiteltävässä asiassa kolme neljästä espanjalaisesta tupakanjalostajasta oli (kokonaan tai 90-prosenttisesti) monikansallisten yhdysvaltalaisen yhtiöiden määräysvallassa. Myös muut tosiseikat vahvistavat sen oletuksen, että Agroexpansióinin ja WWTE:n emoyhtiöiden on katsottava olleen vastuussa niiden toiminnasta. Näin ollen kummankin yrityksen – emoyhtiön ja sen tytäryhtiön – on katsottava olevan yhteisesti vastuussa [riidanalaisessa] päätöksessä todetuista rikkomuksista.”

31 Komissio lisäsi riidanalaisen päätöksen 376 perustelukappaleessa seuraavaa:

”[Sen sijaan] väitetiedoksiannon ja asianosaisten kuulemisen jälkeen kävi ilmi, että asiakirja-aineiston todisteiden avulla ei voitu tehdä samanlaista johtopäätöstä Universalin – ja Universal Leafin [Tobacco Co. Inc.] osallistumisesta Taesin ja Deltafinan toimintaan. Emoyhtiöiden ja niiden tytäryhtiöiden välillä oli sosiaalinen yhteys, mutta asiakirja-aineiston tietojen mukaan Universal – ja Universal Leaf eivät osallistuneet aineellisesti [riidanalaisessa päätöksessä] tarkasteltuihin tapahtumiin. Niistä ei siis ole syytä tehdä kyseisen asian päätöksen adressaatteja. Sama johtopäätös

soveltuu erityisesti Intabexiin, koska sen 100-prosenttinen omistusosuus Agroexpansióinissa oli puhtaasti rahoituksellinen.”

32 Komissio tarkasteli riidanalaisen päätöksen 377–386 perustelukappaleessa Agroexpansióinin ja Dimon-konsernin tapausta.

33 Komissio pani erityisesti merkille, että Agroexpansióin oli vuoden 1997 jälkipuoliskosta lähtien kokonaan kantajan määräysvallassa Intabex-tytäryhtiön välityksellä, koska tämä oli kokonaan kantajan määräysvallassa (riidanalaisen päätöksen 377 perustelukappale). Komissio päätteli tämän perusteella, että oli aiheellista olettaa, että kantajalla oli ainakin kyseisestä ajankohdasta lähtien ratkaiseva vaikutus Agroexpansióinin toimintaan (riidanalaisen päätöksen 378 perustelukappaleen ensimmäinen virke). Komissio lisäsi, että asiakirja-aineiston muut seikat – jotka on esitelty riidanalaisen päätöksen 379 perustelukappaleessa – vahvistivat ”olettamuksen [jonka mukaan kantaja] pystyi käyttämään ratkaisevaa vaikutusvaltaa” (riidanalaisen päätöksen 378 perustelukappaleen toinen virke). Komissio osoitti riidanalaisen päätöksen 380 perustelukappaleessa edellä esitetystä käyvän ilmi, että ”[kantaja] oli tietoinen kyseisen päätöksen kohteena olevista tytäryhtiönsä käytännöistä sekä käytäntöjen taustalla olevista asiayhteyksistä ja että siltä osin kuin [kantaja omisti] vuodesta 1997 lähtien tytäryhtiönsä yhtiöpääoman kokonaan, se pystyi tosiasiallisesti vaikuttamaan ratkaisevasti tytäryhtiönsä toimintaan”. Komissio täsmensi kyseisen päätöksen 382 perustelukappaleessa, että ”niiden seikkojen, joita Agroexpansióin esitti kirjeenvaihdossaan kantajalle, olisi pitänyt saada aikaan välitön reaktio, eli kantajan olisi pitänyt ottaa etäisyyttä kaikkeen mahdolliseen kilpailusääntöjen rikkomiseen tai vaatia Agroexpansióinin johtoa lopettamaan kaikki kilpailua mahdollisesti rajoittava toiminta” ja totesi, että ”[kantaja] ei loppujen lopuksi tehnyt mitään tämän suuntaista”.

- 34 Komissio piti riidanalaisen päätöksen 381 perustelukappaleessa perusteettomina väitteitä, jotka kantaja esitti väitetiedoksiantoon antamassaan vastauksessa osoittaakseen, että Agroexpansióin toimi markkinoilla itsenäisesti.
- 35 Komissio hylkäsi lopuksi kantajan väitteen, jonka mukaan komissio olisi rikkonut syrjintäkiellon periaatetta, kun se piti kantajaa vastuussa kilpailusääntöjen vastaisesta toiminnasta, johon sen tytäryhtiö oli syyllistynyt, mutta ei toiminut samalla tavalla, kun oli kyse Cetarsan emoyhtiöstä eli Sociedad estatal de participaciones industriales -nimisestä yhtiöstä (jäljempänä Sepi). Komissio perusteli tätä erilaista kohtelua sillä, että – toisin kuin kantaja esitti – ”sen asiakirja-aineistoon – ei sisällynyt Cetarsan ja Sepin välistä suoraa yhteydenpitoa nyt käsiteltävän asian kohteesta”, että ”Sepin omistususuus Cetarsasta vaikutti olevan ensisijaisesti rahoituksellinen ja vastasi Intabexin ja Agroexpansióinin välistä yhteyttä”, että ”(toisin kuin Agroexpansióin) Cetarsa keskitti kaiken Sepi-konsernin tupakanjalostustoiminnan ja tästä samasta syystä oli ilmeistä, että sen hallinnointi tapahtui erikseen” ja että ”Cetarsa ei ollut Sepin kokonaan omistama tytäryhtiö” (riidanalaisen päätöksen 384 perustelukappale).
- 36 Komissio totesi esitettyjen seikkojen perusteella, että kantajan ”oli katsottava olevan Agroexpansióinin kanssa yhteisvastuussa viimeksi mainitun toiminnasta, joka [riidanalaisessa päätöksessä] on näytetty toteen ajanjaksosta, joka alkoi vuoden 1997 jälkipuoliskosta ja päättyi 10.8.2001” (riidanalaisen päätöksen 386 perustelukappale).
- 37 Komissio tarkasteli WWTE:n tapausta riidanalaisen päätöksen 387–400 perustelukappaleessa. Komissio totesi, että WWTE oli vuodesta 1995 aina toukokuuhun 1998 jatkuneen ajanjakson ajan yhteisesti SCC:n (SCTC:n ja TCLT:n kautta) ja WWTE:n toimitusjohtajan ja hänen perheensä määräysvallassa, ja luetteli monia seikkoja, joiden perusteella voidaan osoittaa, että kyseisen ajanjakson aikana SCC ”ja/tai sen tytäryhtiöt” tosiasiallisesti vaikuttivat ratkaisevasti WWTE:n toimintaan Espanjassa (riidanalaisen päätöksen 391 perustelukappale). Komissio ilmoitti vuoden 1998 toukokuusta alkaneesta ja riidanalaisen päätöksen antamiseen asti jatkuneesta ajanjaksosta useita seikkoja, joista sen mukaan käy ilmi, että WWTE oli yksinomaan SCC:n

määräysvallassa joko suoraan tai SCTC:n ja TCLT:n kautta ja että SCC:llä oli ratkaiseva vaikutus WWTE:n kaupalliseen toimintaan. Komissio lisäsi, että ”SCC:n väitetiedoksiantoon antamassaan vastuksessa esittämät väitteet eivät oikeuta tekemään toisenlaista johtopäätöstä asiassa” (riidanalaisen päätöksen 399 perustelukappale). Näiden eri seikkojen perusteella komissio totesi riidanalaisen päätöksen 400 perustelukappaleessa, että ”SCC:llä ja/tai sen tytäryhtiöillä SCTC:llä ja TCLT:llä” on ollut ratkaiseva vaikutus WWTE:n kaupalliseen toimintaan ainakin vuodesta 1996 ja että niiden on siis katsottava olevan yhteisvastuussa toiminnasta, josta WWTE:tä arvostellaan, ja että ne on siis yksilöitävä riidanalaisen päätöksen adressaateiksi (riidanalaisen päätöksen 400 perustelukappale).

4. Sakon suuruuden määrittäminen

- 38 Komissio tutki riidanalaisen päätöksen 404–458 perustelukappaleessa kysymystä päätöksen adressaateille määrättävistä sakoista.
- 39 Komissio määräsi sakkojen määrät kilpailusääntöjen rikkomisen vakavuuden ja keston perusteella, ja nämä kaksi arviointiperustetta mainitaan nimenomaisesti [EY 81] ja [EY 82] artiklassa vahvistettujen kilpailusääntöjen täytäntöönpanosta 16.12.2002 annetun neuvoston asetuksen (EY) N:o 1/2003 23 artiklan 3 kohdassa (EYVL 2003, L 1, s. 1) ja asetuksen N:o 17 15 artiklan 2 kohdassa, jota oli riidanalaisen päätöksen mukaan sovellettava kyseisten rikkomisten tapahtumahetkellä (riidanalaisen päätöksen 404 ja 405 perustelukappale).
- 40 Vahvistaakseen kullekin yritykselle määrätyn sakon määrän komissio sovelsi menetelmää, joka on määritelty suuntaviivoissa asetuksen N:o 17 15 artiklan 2 kohdan ja [HT] 65 artiklan 5 kohdan mukaisesti määrättävien sakkojen laskennassa (EYVL

1998, C 9, s. 3; jäljempänä suuntaviivat), vaikkakaan komissio ei viitannut siihen systemaattisesti. Komissio arvioi riidanalaisessa päätöksessä myös, täyttivätkö kyseiset yritykset yhteistyötiedonannossa vahvistetut edellytykset ja missä määrin.

Sakkojen laskentapohja

- 41 Komissio määrittä aluksi riidanalaisen päätöksen 414 perustelukappaleessa ”hyvin vakavat” rikkomiset tarkasteltuaan päätöksen 408–413 perustelukappaleessa niiden luonnetta, konkreettista vaikutusta markkinoihin, maantieteellisten markkinoiden laajuutta ja kyseisen tuotteen markkinoiden kokoa.
- 42 Seuraavaksi komissio katsoi, että on ”otettava huomioon kunkin yrityksen painoarvo ja näin ollen sen lainvastaisen menettelyn todellinen vaikutus kilpailuun, jotta kullekin yritykselle määrättävän sakon ehkäisevä vaikutus on oikeassa suhteessa siihen, miten yritys on osallistunut lainvastaiseen menettelyyn, josta määrätään seuraamuksia” (riidanalaisen päätöksen 415 perustelukappale).
- 43 Se erotti yhtäältä jalostajien kartellin (riidanalaisen päätöksen 416–424 perustelukappale) ja toisaalta tuottajien edustajien kartellin (riidanalaisen päätöksen 425–431 perustelukappale).
- 44 Jalostajien kartellista komissio totesi, että ”sakot on porrastettava kunkin asianosaisten lainvastaiseen toimintaan osallistumisen ja markkina-aseman mukaan” (riidanalaisen päätöksen 416 perustelukappale).

- 45 Tästä komissio ilmoitti, että ”Deltafinalle määrättävän sakon laskentapohjan olisi oltava kaikkein suurin, koska sillä oli merkittävä asema markkinoilla espanjalaisen jalostetun tupakan suurimpana ostajana” (riidanalaisen päätöksen 417 perustelukappale).
- 46 Komissio katsoi, että jalostajien voidaan ”laajasti arvioiden katsoa osallistuneen” lainvastaiseen toimintaan ”vastaavalla tavalla” (riidanalaisen päätöksen 418 perustelukappale). Komission mukaan olisi kuitenkin otettava huomioon jalostajien erilainen koko ja niiden osuudet markkinoilla, ja se jakoi ne tämän perusteella kolmeen ryhmään.
- 47 Näin ollen komissio asetti Cetarsan ensimmäiseen ryhmään, jota se kutsui ”erityisryhmäksi”, koska Cetarsa oli ”selvästi suurin espanjalainen jalostaja Espanjassa”, ja tästä syystä sille oli määrättävä korkein laskentapohja (riidanalaisen päätöksen 419 perustelukappale). Se asetti toiseen ryhmään Agroexpansiónin ja WWTE:n todeten, että kummallakin niistä oli noin 15 prosentin suuruinen markkinaosuus ja että niille oli määrättävä sama laskentapohja (riidanalaisen päätöksen 420 perustelukappale). Komissio asetti lopuksi Taesin kolmanteen ryhmään siksi, että tämän markkinaosuus on vain 1,6 prosenttia, minkä vuoksi sille oli määrättävä alhaisin laskentapohja (riidanalaisen päätöksen 421 perustelukappale).
- 48 Jotta sakko olisi riittävän varoittava, komissio katsoi, että WWTE:lle määritettyyn laskentapohjaan oli sovellettava kerrointa 1,5 – toisin sanoen 50 prosentin korotusta – ja Agroexpansiónille määritettyyn laskentapohjaan kerrointa 2 – toisin sanoen 100 prosentin korotusta (riidanalaisen päätöksen 423 perustelukappale). Se katsoi, että oli todellakin syytä ottaa huomioon, että nämä kaksi jalostajaa kuuluivat Espanjan raakatupakan ostomarkkinoilla suhteellisen pienestä markkinaosuudestaan huolimatta monikansallisiin yhtiöihin, joilla oli huomattavaa taloudellista ja rahoituksellista valtaa, ja että ”lisäksi niiden emoyhtiöt olivat käyttäneet niiden toimintaan huomattavaa vaikutusvaltaa” (riidanalaisen päätöksen 422 perustelukappale).

49 Komissio otti huomioon nämä eri seikat ja vahvisti jalostajia ja Deltafinaa koskevien sakkujen laskentapohjat riidanalaisen päätöksen 424 perustelukappaleessa seuraavasti:

- Deltafina: 8 000 000 euroa

- Cetarsa: 8 000 000 euroa

- Agroexpansión: 1 800 000 euroa x 2 = 3 600 000 euroa

- WWTE: 1 800 000 euroa x 1,5 = 2 700 000 euroa

- Taes: 200 000 euroa.

50 Lopuksi komissio katsoi, että tuottajien edustajille on kullekin määrättävä vain symbolinen 1 000 euron suuruinen sakko (riidanalaisen päätöksen 425–430 perustelukappale). Se perusteli kantaansa erityisesti sillä, että ”vakiosopimusten kollektiivisia neuvotteluja koskeva lainsäädäntökehys saattaa aiheuttaa epävarmuutta tuottajien edustajien ja jalostajien toiminnan laillisuudesta vakiosopimuksia koskevien neuvottelujen tarkoin määrättyssä asiayhteydessä” (riidanalaisen päätöksen 428 perustelukappale) ja tiettyjen riidanalaisen päätöksen 427 perustelukappaleessa mainittujen seikkojen pohjalta. Se pani myös merkille, että ”vakiosopimuksia koskevat neuvottelut hoidettiin yleensä julkisesti ja niiden tulokset olivat julkisia eikä yksikään viiranomainen koskaan kyseenalaistanut niiden yhteensopivuutta yhteisön tai Espanjan lainsäädännön kanssa ennen näiden menettelyjen aloittamista” (riidanalaisen päätöksen 429 perustelukappale).

Sakkojen perusmäärä

51 Komissio tarkasteli riidanalaisen päätöksen 432 ja 433 perustelukappaleessa sen rikkomisen kestoja, josta jalostajia ja Deltafinaa syytettiin. Komissio määräsi rikkomuksen keston pituudeksi viisi vuotta ja neljä kuukautta, mikä vastasi pitkään jatkunutta kilpailusääntöjen rikkomista. Tämän vuoksi komissio korotti jalostajille ja Deltafinalle määrättyjen sakkojen laskentapohjaa 50 prosentilla.

52 Sakkojen perusmäärät vahvistettiin näin ollen seuraavasti:

- Deltafina: 12 000 000 euroa

- Cetarsa: 12 000 000 euroa

- Agroexpansión: 5 400 000 euroa

- WWTE: 4 050 000 euroa

- Taes: 300 000 euroa

- ASAJA: 1 000 euroa

- UPA: 1 000 euroa

- COAG: 1 000 euroa

- CCAE: 1 000 euroa (riidanalaisen päätöksen 434 perustelukappale).

Raskauttavat ja lieventävät olosuhteet

- 53 Deltafinalle määrättyjen sakkojen laskentapohjaa korotettiin 50 prosentilla raskauttavien olosuhteiden vuoksi, koska yrityksellä oli ollut yllyttäjän rooli jalostajien kartellissa (riidanalaisen päätöksen 435 ja 436 perustelukappale).
- 54 Komissio totesi lieventävistä olosuhteista riidanalaisen päätöksen 437 perustelukappaleessa, että ”[riidanalaisen päätöksen] 427–429 perustelukappaleessa esitettyjä tekijöitä voidaan soveltaa jalostajien menettelyyn, kun on kyse pelkästään niiden julkisista neuvotteluista ja sopimusten tekemisestä (erityisesti hintahaarukoita ja lisäehtoja koskevat neuvottelut) tuottajien edustajien kanssa”.
- 55 Komissio totesi riidanalaisen päätöksen 438 perustelukappaleessa lisäksi, että kun oli kyse korkeimmasta keskimyyntihinnasta ja kunkin raakatupakkalajin määrän jakamista koskevista jalostajien tekemisistä salaisista sopimuksista, jalostajien käytännöt

olivat ”selvästi ylittäneet sovellettavat oikeussäännöt, julkiset neuvottelut ja tuottajien edustajien kanssa tehdyt sopimukset”. Komissio myönsi kuitenkin, että ”tuottajien edustajien ja jalostajien välisissä julkisissa neuvotteluissa päätettiin ainakin jossain määrin niistä aineellisista puitteista (erityisesti yhteistoimintaa koskevista tilaisuuksista ja yhteisen kannan hyväksymisestä), joissa jalostajat saattoivat käsitellä laajemmin paitsi julkisia neuvotteluja varten omaksuttavaa yhteistä kantaa myös korkeinta keskimyyntihintaa ja määriä koskevaa salaista strategiaansa”.

- 56 Komissio päätti edellä 54 ja 55 kohdassa tarkoitetut seikat huomioon ottaen alentaa jalostajille ja Deltafinalle määrättyjen sakkojen perusmäärää 40 prosentilla (riidanalaisen päätöksen 438 perustelukappale). Agroexpansiönille määrätyn sakon perusmääräksi tuli näin ollen 3 240 000 euroa (riidanalaisen päätöksen 439 perustelukappale).

Asetuksen N:o 1/2003 23 artiklan 2 kohdassa säädetty sakon enimmäismäärä

- 57 Komissio tarkasteli riidanalaisen päätöksen 440–447 perustelukappaleessa, olisiko eri adressaateille laskettujen sakkojen perusmääriä mukautettava, jotta ne eivät ylittäisi asetuksen N:o 1/2003 23 artiklan 2 kohdassa säädettyä sakon enimmäismäärää, joka on 10 prosenttia yrityksen liikevaihdosta.
- 58 Komissio esitti, että edellä mainitun enimmäismäärän määrittämiseksi on otettava huomioon konsernin kokonaisliikevaihto (riidanalaisen päätöksen 441 perustelukappale), koska kyseiset yritykset kuuluvat konserniin, koska on osoitettu, että yritysten

emoyhtiöt käyttivät yrityksiin ratkaisevaa vaikutusvaltaa, ja koska emoyhtiöt näin ollen olivat yhteisvastuussa niiden tytärtyhtiölle määrätystä sakosta.

- 59 Huomautettuaan riidanalaisen päätöksen 442 perustelukappaleessa, että kantaja oli yhteisvastuussa Agroexpansiónille määrätyn sakon maksamisesta, komissio totesi, ettei sakon määrää pidä mukauttaa, koska kantajan vahvistettu liikevaihto vuonna 2003 oli 1 271 700 000 Yhdysvaltain dollaria (riidanalaisen päätöksen 446 perustelukappale). Agroexpansiónille määrätyn sakon määrä, 3 240 000 euroa, säilyi siis muuttumattomana ennen yhteistyötiedonannon soveltamista (riidanalaisen päätöksen 447 perustelukappale).

Yhteistyötiedonannon soveltaminen ja sakkojen lopullinen määrä

- 60 Komissio tarkasteli riidanalaisen päätöksen 448–456 perustelukappaleessa yhteistyötiedonannon soveltamista jalostajien ja Deltafinan tapaukseen. Se myönsi Agroexpansiónille 20 prosentin alennuksen sille määrättyyn sakkoon kyseisen tiedonannon D kohdan 2 alakohdan ensimmäisen luetelmakohdan mukaisesti (riidanalaisen päätöksen 454 perustelukappale).
- 61 Komissio vahvisti sakkojen määrät asetuksen N:o 1/2003 23 artiklan 2 kohdan mukaisesti seuraavasti:

– Deltafina: 11 880 000 euroa

Oikeudenkäyntimenettely ja asianosaisten vaatimukset

- 63 SCC, SCTC ja TCLT nostivat 21.1.2005 kanteen, jossa ne vaativat riidanalaisen päätöksen kumoamista (asia T-24/05), ja WWTE nosti samana päivänä kanteen, jossa se vaati sille tässä päätöksessä määrätyn sakon määrän alentamista (asia T-37/05).
- 64 Myös Agroexpansión nosti 22.1.2005 kanteen, jossa se vaati sille riidanalaisessa päätöksessä määrätyn sakon määrän alentamista (asia T-38/05).
- 65 Kantaja nosti käsiteltävän kanteen ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen kirjaamoon 28.1.2005 toimittamallaan kannekirjelmällä.
- 66 Kantaja vaati nyt käsiteltävän asian yhdistämistä asioihin T-24/05, T-37/05 ja T-38/05 ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen kirjaamoon 1.8.2005 toimittamallaan kirjeellä.
- 67 Komissio ilmoitti ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen kirjaamoon 7.9.2005 toimittamallaan kirjeellä katsovansa, ettei menettelyn tehokkuutta voitu huomattavasti parantaa yhdistämällä kyseiset neljä asiaa ja että se antaisi ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen päättää, oliko yhdistämistä koskeva vaatimus aiheellista hyväksyä vai ei.
- 68 Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin ei hyväksynyt yhdistämistä koskevaa vaatimusta.
- 69 Esittelevän tuomarin kertomuksen perusteella ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin (neljäs jaosto) päätti aloittaa suullisen käsittelyn ja kehotti työjärjestyksensä 64 artiklan mukaisena prosessinjohtotoimenpiteenä komissiota vastaamaan tiettyihin kysymyksiin. Komissio noudatti määräystä asetetussa määräajassa.

70 Asianosaisten lausumat ja vastaukset ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen esittämiin kysymyksiin kuultiin 17.6.2009 pidetyssä suullisessa käsittelyssä.

71 Kantaja vaatii, että unionin yleinen tuomioistuin

- kumoaa riidanalaisen päätöksen 1, 3 ja 5 artiklan siltä osin kuin ne koskevat kantajaa
- toissijaisesti alentaa komission Agroexpansiónille ja yhteisvastuullisesti kantajalle asetetun sakon määrää
- velvoittaa komission korvaamaan oikeudenkäyntikulut.

72 Komissio vaatii, että unionin yleinen tuomioistuin

- hylkää kanteen lukuun ottamatta kolmatta kanneperustetta, joka on hyväksyttävä osittain
- velvoittaa kantajan korvaamaan sekä omat oikeudenkäyntikulunsa että osan komission oikeudenkäyntikuluista tai toissijaisesti velvoittaa kummankin asianosaisten korvaamaan omat oikeudenkäyntikulunsa.

Oikeudellinen arviointi

- ⁷³ Kantaja esitti kanteensa tueksi neljä kanneperustetta:
- ensimmäinen koskee EY 81 artiklan 1 kohdan ja asetuksen N:o 1/2003 23 artiklan 2 kohdan virheellistä soveltamista sekä suhteellisuusperiaatteen loukkaamista
 - toinen koskee suhteellisuusperiaatteen ja yksilöllisen vastuun periaatteen loukkaamista
 - kolmas koskee suhteellisuusperiaatteen ja yksilöllisen vastuun periaatteen loukkaamista sekä asetuksen N:o 1/2003 23 artiklan 2 kohdan rikkomista
 - neljäs koskee luottamuksensuojan periaatteen loukkaamista.
- ⁷⁴ Kantaja esitti suullisessa käsittelyssä lisäkanneperusteen, joka koski perusteluvollisuuden noudattamatta jättämistä.
- ⁷⁵ Ensimmäinen, toinen ja viides kanneperuste on esitetty pääosin niiden vaatimusten tueksi, joilla pyritään osittain kumoamaan riidanalainen päätös. Kolmas ja neljäs kanneperuste on esitetty tämän päätöksen muuttamisvaatimusten tueksi.

- 76 Viides kanneperuste käsitellään ensimmäisen kanneperusteen jälkeen ja kolmas neljännen kanneperusteen jälkeen.

1. Ensimmäinen kanneperuste, joka koskee koskee EY 81 artiklan 1 kohdan ja asetuksen N:o 1/2003 23 artiklan 2 kohdan ja suhteellisuusperiaatteen loukkaamista

Asianosaisten lausumat

- 77 Kantaja väittää, että komissio teki ilmeisen virheen, kun se katsoi, että kantaja käytti ratkaisevaa vaikutusvaltaa Agroexpansióniin rikkomusten tapahtuma-aikana, ja piti sitä tästä syystä yhteisvastuussa kilpailusääntöjen rikkomisesta. Näin ollen kantajan mukaan komissiolla ei ollut yhtäältä oikeutta osoittaa sille riidanalaista päätöstä ja toisaalta käyttää päätöksessä perusteenaan yhtiön kokonaisliikevaihtoa, kun se sovelsi asetuksen N:o 1/2003 23 artiklan 2 kohdassa tarkoitettua sakon enimmäismäärää, joka on 10 prosenttia liikevaihdosta.
- 78 Kantaja esittää väitteidensä tueksi ensimmäiseksi, että oikeuskäytännöstä ja komission päätöskäytännöstä ilmenee, että pelkästään se tosiseikka, että emoyhtiö omistaa tytäryhtiönsä yhtiöpääoman kokonaan, ei riitä asettamaan kantajaa vastuuseen kyseisen tytäryhtiön toiminnasta, jolla se rikkoi kilpailusääntöjä. Olisi myös näytettävä selvästi toteen, että mainittu emoyhtiö on välittömästi osallistunut kyseisiin lainvastaisiin käytäntöihin, on vastuussa käytäntöjen toteuttamisesta, on osallistunut kartellin kokouksiin tai ollut suoraan osallisena rikkomisessa, esimerkiksi antamalla tytäryhtiölleen rikkomista koskevia ohjeita. Kantaja viittaa erityisesti edellä 29 kohdassa mainittuun asiassa Stora Kopparbergs Bergslags vastaan komissio annetun tuomion 28 ja 29 kohtaan.

- 79 Kantaja väittää toiseksi, että niiden seikkojen avulla, joihin komissio on viitannut riidanalaisen päätöksen 379 perustelukappaleessa, ei voida todistaa, että kantaja olisi vaikuttanut ratkaisevasti Agroexpansióinin toimintaan. Kantaja kiistää erityisesti komission väitteen, jonka mukaan se oli tietoinen lainvastaisista käytännöistä.
- 80 Kantaja kieltää ensinnäkin saaneensa kyseisessä perustelukappaleessa mainittuja "toimintakertomuksia" ja "kenttäraportteja". Kantaja huomauttaa, että kertomukset käännettiin järjestelmällisesti englanniksi helpottamaan Agroexpansióinin hallituksen jäsenenä toimineen T:n toimia, sillä hän ei puhunut espanjaa. Kantaja kiistää, että viimeksi mainittu olisi valittu hallitukseen edustamaan Dimon-konsernin etuja, ja täsmentää, että kyseinen henkilö oli vapautettu väliaikaisesti kaikista vastuistaan konsernissa, koska hän oli pannut vireille Intabexin entisten osakkaiden vastaisen toimen.
- 81 Toiseksi kantaja kiistää samassa perustelukappaleessa esitetyn väitteen, jonka mukaan on monia esimerkkejä Agroexpansióinin laatimista kirjeistä, joissa tämä ilmoittaa kyseisistä lainvastaisista käytännöistä. Kun tarkastellaan yksityiskohtaisemmin Agroexpansióinin toimitusjohtajan B:n 14.12.1998 lähettämää faksia, sitä ei osoitettu kantajalle vaan "talousosaston työntekijänä Dimon International, Inc:ssä työskennellelle" D:lle, ja se sisälsi ainoastaan Agroexpansióinin ja Deltafinan välisen jalostetun tupakan myyntisopimukseen liittyviä tietoja. B:n 30.10.2000 S:lle lähettämän sähköpostiviestin päätarkoituksena oli ilmoittaa jälkimmäiselle tupakantuottajien uhkaamasta lakosta. Kantajan mukaan S. ei ollut kantajan vaan Dimon International Services -yrityksen palkkaama työntekijä, hänen vastuullaan oli jalostetun tupakan myynnin koordinointi Euroopassa, eikä hän kuulunut hallitukseen eikä toiminut johtajana yhdessäkään Dimon-konserniin kuuluvassa yrityksessä. Samat näkökohdat pätevät myös B:n S:lle 9.5.2001 lähettämään sähköpostiviestiin.

- 82 Kolmanneksi kantaja toteaa riidanalaisen päätöksen 379 perustelukappaleessa mainituista muista kirjeistä, ettei mikään näistä viitannut suoraan tai välillisesti lainvas-taisiin käytäntöihin tai Agroexpansiónin ostopolitiikkaan espanjalaisen raakatupakan ostamisen yhteydessä.
- 83 Kantaja väittää lisäksi, että Agroexpansió on aina toiminut itsenäisenä taloudellise-na yksikkönä espanjalaisen raakatupakan ostomarkkinoilla ja että se on itse määrittä-nyt kauppapolitiikkansa.
- 84 Tämän väitteen tueksi kantaja esittää – huomautettuaan, että Agroexpansiónilta oli ”paikallinen johto” – seuraavat väitteet:
- kun kantaja hankki 18.11.1997 Intabexin välityksellä omistukseensa kaikki Ag-roexpansiónin osakkeet, tehtiin päätös, jonka mukaan yrityksen johtohenkilöt säilyttivät asemansa, erityisesti yrityksen perustajaosakas ja toimitusjohtaja B. (joulukuuhun 2004 asti)
 - samana päivänä Agroexpansiónin ja B:n välillä tehdyn ”johtamissopimuksen” mukaan (jäljempänä johtamissopimus) ainoastaan B. voisi tehdä raakatupakan ostosopimuksia ja laatia ja toteuttaa raakatupakkaa koskevaa ostopolitiikkaa yrityksessä
 - B:n päätöksiä raakatupakan ostossa ei viety ennalta Agroexpansiónin hallituksen hyväksyttäväksi, eikä niille haettu jälkikäteen hallituksen vahvistusta
 - B. oli Agroexpansiónin hallituksen ainoa jäsen, joka osallistui muiden jalostajien tai raakatupakan tuottajien kanssa pidettyihin kokouksiin

- yksikään Agroexpansióinin hallituksen neljästä jäsenestä ei ollut samanaikaisesti jäsenenä kantajan yritysten hallituksessa tai johtoelimissä

- kantaja ei antanut mainittuihin kokouksiin tai kantajan ostopolitiikkaan liittyviä käskyjä tai ohjeita Agroexpansióinille

- kantaja ei koskaan soveltanut minkäänlaista valvontamekanismia Agroexpansióinin ostotoimiin.

85 Komissio vaatii ensimmäisen kanneperusteen hylkäämistä.

86 Ensiksi komissio väittää, että oikeuskäytännöstä ja komission päätöskäytännöstä ilmenee, että kun emoyhtiö omistaa kaikki tytäryhtiönsä osakkeet, voidaan olettaa, että se käyttää tosiasiallisesti ratkaisevaa vaikutusvaltaa tytäryhtiön kaupalliseen toimintaan ja että näin ollen sitä voidaan pitää vastuussa kilpailusääntöjen vastaisesta toiminnasta, johon tytäryhtiö on syyllistynyt. Komission ei siis tarvitse toimittaa lisätodisteita. Komissio täsmentää, että emoyhtiö voi kumota tämän olettaman esittämällä todisteita, jotka osoittavat, että todellisuudessa kyseinen tytäryhtiö toimii markkinoilla itsenäisesti.

87 Toiseksi komissio kiistää, että kantaja olisi esittänyt tällaisia todisteita käsiteltävässä asiassa. Komissio katsoo, että se, että Agroexpansióinilla on paikallinen johto, ei sinänsä ole riittävä osoitus siitä, että kyse olisi itsenäisestä toiminnasta, ja toteaa, että johtamissopimuksessa määrätään, että M. toimii kyseisen yrityksen hallituksen määräämien ”järjestelmien” ja ”menettelyjen” mukaisesti.

- 88 Komissio esittää kolmanneksi, että sen asiakirja-aineisto sisältää seikkoja, jotka vahvistavat kantajan tosiasiallisesti vaikuttaneen ratkaisevasti Agroexpansiónin toimintaan. Komissio väittää erityisesti, että T. oli nimitetty kantajan hallituksen jäseneksi, jotta tämä edustaisi Dimon-konsernin etuja, eikä ole uskottavaa – kun otetaan huomioon hänen asemansa merkitys kyseisessä konsernissa – ettei hän olisi koskaan ilmoittanut kantajalle riidanalaisen päätöksen 379 perustelukappaleessa mainituista ”toimintakertomuksista” ja ”kenttäraporteista”. Komissio lisää, että raporttien lisäksi kyseisessä perustelukappaleessa esitetystä kirjeenvaihdosta käy ilmi, että Agroexpansióni piti kantajan ajan tasalla kyseisistä lainvastaisista käytännöistä. Samassa perustelukappaleessa mainitut muut asiakirjat osoittavat lopuksi selvästi, että kantaja käytti ratkaisevaa vaikutusvaltaa joihinkin Agroexpansióni olennaisiin kaupallisiin toimiin, kuten sopimusneuvotteluihin ja sopimusten tekemiseen Cetarsan ja Deltafinan kanssa, ja että kantaja sai tytäryhtiöltään tietoja ostoehdoista ja Espanjan raakatupakkalalla voimassa olevista oikeussäännöistä.

Unionin yleisen tuomioistuimen arviointi asiasta

- 89 On aiheellista muistuttaa, että unionin kilpailuoikeus koskee yritysten toimintaa (yhdistetyt asiat C-204/00 P, C-205/00 P, C-211/00 P, C-213/00 P, C-217/00 P ja C-219/00 P, Aalborg Portland ym. v. komissio, tuomio 7.1.2004, Kok., s. I-123, 59 kohta) ja että yrityksen käsitteellä tarkoitetaan jokaista yksikköä, joka harjoittaa taloudellista toimintaa, riippumatta yksikön oikeudellisesta muodosta ja rahoitustavasta (yhdistetyt asiat C-189/02 P, C-202/02 P, C-205/02 P, C-208/02 P ja C-213/02 P, Dansk Rørindustri ym. v. komissio, tuomio 28.6.2005, Kok., s. I-5425, 112 kohta).
- 90 Oikeuskäytännössä on myös täsmennetty, että yrityksen käsitteellä on tässä asiayhteydessä katsottava tarkoitettavan taloudellista kokonaisuutta, vaikka oikeudellisesti tämän taloudellisen kokonaisuuden muodostaakin useampi kuin yksi luonnollinen henkilö tai oikeushenkilö (asia C-217/05, Confederación Española de Empresarios de

Estaciones de Servicio, tuomio 14.12.2006, Kok., s. I-11987, 40 kohta ja asia T-325/01, DaimlerChrysler v. komissio, tuomio 15.9.2005, Kok., s. II-3319, 85 kohta).

- 91 Kun tällainen taloudellinen yksikkö rikkoo kilpailusääntöjä, sen asiana on yksilöllisen vastuun periaatteen mukaisesti vastata kyseisestä rikkomisesta (ks. vastaavasti asia C-49/92 P, komissio v. Anic Participazioni, tuomio 8.7.1999, Kok., s. I-4125, 145 kohta; asia C-279/98 P, Cascades v. komissio, tuomio 16.11.2000, Kok., s. I-9693, 78 kohta ja asia C-280/06, ETI ym., tuomio 11.12.2007, Kok., s. I-10893, 39 kohta).
- 92 Kun tarkastellaan sitä, missä olosuhteissa oikeushenkilölle, joka ei ole syyllistynyt kilpailusääntöjen rikkomiseen, olisi kuitenkin määrättävä seuraamus, vakiintuneesta oikeuskäytännöstä seuraa, että emoyhtiön voidaan katsoa olevan vastuussa tytäryhtiön toiminnasta erityisesti silloin, kun siitä huolimatta, että tytäryhtiö on erillinen oikeussubjekti, kyseinen tytäryhtiö ei pääätä itsenäisesti markkinakäyttäytymisestään vaan noudattaa olennaisilta osin emoyhtiön sille antamia ohjeita (ks. edellä 29 kohdassa mainittu asia Cour Imperial Chemical Industries v. komissio, tuomion 132 ja 133 kohta; asia 52/69, Geigy v. komissio, tuomio 14.7.1972, Kok., s. 787, 44 kohta ja asia 6/72, Europemballage ja Continental Can v. komissio, tuomio 21.2.1973, Kok., s. 215, 15 kohta), kun otetaan erityisesti huomioon näiden kahden oikeudellisen yksikön väliset taloudelliset, organisatoriset ja oikeudelliset yhteydet (ks. vastaavasti edellä 89 kohdassa mainittu asia Dansk Rørindustri ym. v. komissio, tuomion 117 kohta ja edellä 91 kohdassa mainittu asia ETI ym., tuomion 49 kohta).
- 93 Tällaisessa tapauksessa emo- ja tytäryhtiö kuuluvat nimittäin samaan taloudelliseen kokonaisuuteen ja muodostavat näin ollen yhden ainoan edellä 89 ja 90 kohdassa mainitussa oikeuskäytännössä tarkoitettua yrityksen. Kyse ei siis ole yllytyksestä rikkomiseen emoyhtiön ja sen tytäryhtiön välillä eikä varsinkaan edellisen syyllistymisestä kyseiseen rikkomiseen vaan siitä, että ne muodostavat yhden ainoan yrityksen EY

81 artiklassa tarkoitettussa merkityksessä, mikä antaa komissiolle toimivallan osoittaa emoyhtiölle päätös, jossa määrätään sakkoja (asia T-112/05, Akzo Nobel ym. v. komissio, tuomio 12.12.2007, Kok., s. II-5049, 58 kohta).

- ⁹⁴ Oikeuskäytännöstä ilmenee myös, ettei komissio voi tyytyä toteamaan, että emoyhtiö kykenee käyttämään ratkaisevaa vaikutusvaltaa tytäryhtiönsä toimintaan, vaan sen on myös tarkastettava, onko tätä vaikutusvaltaa tosiasiallisesti käytetty (ks. vastaavasti edellä 29 kohdassa mainitut asia Imperial Chemical Industries v. komissio, tuomion 137 kohta ja asia AEG-Telefunken v. komissio, tuomion 50 kohta).
- ⁹⁵ Erityistapauksessa, jossa emoyhtiö omistaa täysin tytäryhtiönsä, joka on rikkonut kilpailusääntöjä, kyseisellä emoyhtiöllä voi yhtäältä olla ratkaiseva vaikutusvalta tämän tytäryhtiön käyttäytymiseen (ks. vastaavasti edellä 29 kohdassa mainittu asia Imperial Chemical Industries v. komissio, tuomion 136 ja 137 kohta), ja toisaalta on olemassa kumottavissa oleva oletama, jonka mukaan kyseinen emoyhtiö todella käyttää ratkaisevaa vaikutusvaltaa tytäryhtiönsä käyttäytymiseen (ks. vastaavasti edellä 29 kohdassa mainitut asia AEG-Telefunken v. komissio, tuomion 50 kohta ja PVC II -tapaus, tuomion 961 ja 984 kohta).
- ⁹⁶ Tällaisessa tilanteessa riittää, että komissio osoittaa emoyhtiön omistavan tytäryhtiön kokonaan voidakseen olettaa, että emoyhtiö käyttää ratkaisevaa vaikutusvaltaa kyseisen tytäryhtiön liiketoimintapolitiikkaan. Komissio voi sitten katsoa, että emoyhtiö on yhteisvastuussa tytäryhtiölleen määrätyn sakon maksamisesta, paitsi jos tämä emoyhtiö, jolle kuuluu tämän olettaman kumoaminen, näyttää riittävällä tavalla toteen, että sen tytäryhtiö toimii itsenäisesti markkinoilla (ks. vastaavasti edellä 29 kohdassa mainittu asia Stora Kopparbergs Bergslags v. komissio, tuomion 29 kohta).

- 97 Vaikka yhteisöjen tuomioistuin mainitsi edellä 29 kohdassa mainitussa asiassa *Stora Kopparbergs Bergslags* vastaan komissio antamansa tuomion 28 ja 29 kohdassa sen ohella, että tytäryhtiön yhtiöpääoma on emoyhtiönsä hallussa kokonaan, muita seikkoja, joihin kuuluu esimerkiksi se, ettei emoyhtiön vaikutusta tytäryhtiönsä liiketoimintapolitiikkaan kiistetä ja että kahdella yhtiöllä on yhteinen edustus hallinnollisessa menettelyssä, yhteisöjen tuomioistuin mainitsi nämä seikat yksinomaan tarkoituksenaan esittää kaikki seikat, joihin ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin oli perustanut päättelynsä, eikä asettaakseen edellä 95 kohdassa mainitun oletaman soveltamisen edellytykseksi muiden todisteiden esittämistä emoyhtiön tosiasiallisesti käyttämästä vaikutusvallasta (asia T-69/04, *Schunk ja Schunk Kohlenstoff-Technik v. komissio*, tuomio 8.10.2008, Kok., s. II-2567, 57 kohta).
- 98 Lopuksi on täsmennettävä, että oletama, joka johdetaan siitä, että yhtiöpääoma on kokonaan emoyhtiön omistuksessa, on sovellettavissa paitsi tapauksissa, joissa emoyhtiön ja tytäryhtiön välillä on suora yhteys, myös nyt käsiteltävän asian kaltaisissa tapauksissa, joissa tämä yhteys on välillinen ja muodostuu niiden väliin sijoittuvan tytäryhtiön avulla.
- 99 Lisäksi on muistutettava, että komissio voi päättää asetuksen N:o 1/2003 23 artiklan 2 kohdan nojalla määrätä EY 81 artiklan 1 kohdan rikkomiseen syyllistyneille yrityksille sakon, joka on enintään 10 prosenttia kunkin rikkomiseen osallistuneen yrityksen edellisen tilikauden liikevaihdosta. Samaan määrään viitattiin myös asetuksen N:o 17 15 artiklan 2 kohdassa.
- 100 Kyseisissä säännöksissä mainittu liikevaihto koskee vakiintuneen oikeuskäytännön mukaisesti asetuksen N:o 17 15 artiklan 2 kohdan nojalla yrityksen kokonaisliikevaihtoa (yhdistetyt asiat 100/80-103/80, *Musique Diffusion française ym. v. komissio*, tuomio 7.6.1983, Kok., s. 1825, Kok. Ep. VII, s. 133, 119 kohta; yhdistetyt asiat T-236/01, T-239/01, T-244/01-T-246/01, T-251/01 ja T-252/01, *Tokai Carbon ym. v. komissio*, tuomio 29.4.2004, Kok., s. II-1181, 367 kohta ja yhdistetyt asiat T-67/00,

T-68/00, T-71/00 ja T-78/00, JFE Engineering ym. v. komissio, tuomio 8.7.2004, Kok., s. II-2501, 533 kohta) eli sen yrityksen kokonaisliikevaihtoa, jonka syyksi rikkominen on luettu ja jonka on tämän vuoksi todettu vastaavan siitä (asia T-31/99, ABB Asea Brown Boveri v. komissio, tuomio 20.3.2002, Kok., s. II-1881, 181 kohta ja asia T-304/02, Hoek Loos v. komissio, tuomio 4.7.2006, Kok., s. II-1887, 116 kohta).

- 101 Asetuksen N:o 1/2003 23 artiklan 2 kohdassa mainitun edellisen tilikauden käsitteen on katsottava tarkoittavan komission päätöksen tekemistä edeltänyttä tilikautta lukuun ottamatta erityistilanteita, joissa viimeksi mainitun tilikauden liikevaihdosta ei ilmene hyödyllistä tietoa kyseisen yrityksen todellisesta taloudellisesta tilanteesta ja yritykselle määrättävän sakon asianmukaisesta tasosta (ks. vastaavasti asia C-76/06 P, Britannia Alloys & Chemicals v. komissio, tuomio 7.6.2007, Kok., s. I-4405, 25, 29 ja 30 kohta), mikä ei ole asian laita käsiteltävässä asiassa.
- 102 Tästä seuraa, että tarkasteltavassa kanneperusteessa esitetyn kysymyksen tarkoitukseksi on selvittää, oliko komissiolla perusteita katsoa, että käsiteltävässä asiassa kyseiseen yritykseen kuului Agroexpansión ja että yritys, toisin sanoen kantaja, oli johtavassa asemassa konsernissa, johon Agroexpansión kuului. Jos kysymykseen vastataan myöntävästi, on pääteltävä, että edellä 99–101 kohdassa mainittujen periaatteiden vuoksi on perusteltua, että komissio on ottanut huomioon kantajan vahvistetun liikevaihdon vuodelta 2003 soveltaessaan edellä mainittua enimmäismäärää, joka on 10 prosenttia liikevaihdosta (riidanalaisen päätöksen 442 ja 446 perustelukappale).
- 103 Mainitun kysymyksen tarkastelemiseksi on ensinnäkin määritettävä, mitkä ovat komission riidanalaisessa päätöksessä käyttämät perusteet, joiden perusteella se on katsonut emoyhtiön olevan vastuussa kilpailusääntöjen rikkomisesta, johon sen tytäryhtiö on syyllistynyt, ja ovatko perusteet yhdenmukaisia oikeuskäytännössä esitettyjen periaatteiden kanssa, ja tämän jälkeen on varmistettava, onko komissio soveltanut oikein näitä perusteita päätelläkseen, että Agroexpansión ja kantaja muodostivat yhtenäisen taloudellisen yksikön.

Perusteet, joita komissio on käyttänyt riidanalaisessa päätöksessä katsoakseen, että emoyhtiö on vastuussa kilpailusääntöjen rikkomisesta, johon sen tytäryhtiö on syyllistynyt

- 104 Riidanalaisesta päätöksestä käy ilmi, että kun komissio katsoi emoyhtiön olevan vastuussa kilpailusääntöjen rikkomisesta, johon sen tytäryhtiö on syyllistynyt, otti emoyhtiön tämän jälkeen tytäryhtiön kanssa riidanalaisen päätöksen adressaatiksi ja totesi emoyhtiön olevan yhteisvastuussa kyseiselle tytäryhtiölle määrätyn sakon maksamisesta, se noudatti seuraavaa päättelyä.
- 105 Komissio otti lähtökohdaksi sen, että rikkomisen lukeminen emoyhtiön syyksi on mahdollista, kun emoyhtiö ja tytäryhtiö kuuluvat samaan taloudelliseen kokonaisuuteen ja muodostavat näin ollen yhden ainoan EY 81 artiklassa tarkoitettun yrityksen (ks. riidanalaisen päätöksen 374 perustelukappale).
- 106 Keskeinen tekijä, jolla komissio perusteli väitettään, jonka mukaan emo- ja tytäryhtiön tapaus on tällainen, on se, että viimeksi mainittu ei ole markkinatoiminnassaan itsenäinen (ks. riidanalaisen päätöksen 371 perustelukappale) ja itsenäisyyden puuttuminen on seurausta siitä, että emoyhtiö käyttää ”ratkaisevaa vaikutusvaltaa” tytäryhtiönsä toimintaan (ks. riidanalaisen päätöksen 18, 372, 373, 378, 380, 381, 383, 391, 392, 397, 399, 400, 422 ja 441 perustelukappale).
- 107 Komissio katsoi, ettei se voinut vain todeta, että emoyhtiöllä oli mahdollisuus käyttää ratkaisevaa vaikutusvaltaa tytäryhtiönsä toiminnassa, vaan sen tehtävänä oli osoittaa, että tätä vaikutusvaltaa oli tosiasiallisesti käytetty (ks. mm. riidanalaisen päätöksen 18, 376, 384, 391, 392, 397, 399 ja 400 perustelukappale).

- 108 Näin ollen etenkin riidanalaisen päätöksen 384 perustelukappaleesta käy ilmi, että komissio katsoi, ettei Sepin voitu katsoa olevan vastuussa tytäryhtiönsä Cetarsan, jonka yhtiöpääomasta se kuitenkin omisti lähes 80 prosenttia, kilpailusääntöjen rikkomisesta, koska komission asiakirja-aineistossa mikään ei osoittanut, ettei Cetarsa määritellyt itsenäisesti toimintaansa markkinoilla.
- 109 Riidanalaisen päätöksen 18 perustelukappaleesta käy samoin ilmi, ettei komissio katsonut Universalin tai sen kokonaan omistaman tytäryhtiön, Universal Leafin, olevan vastuussa viimeksi mainitun 90-prosenttisesti omistaman tytäryhtiön Taesin kilpailusääntöjen vastaisesta toiminnasta, koska komissiolla ei ollut riittävää selvitystä siitä, että ne käyttivät tosiasiallisesti ratkaisevaa vaikutusvaltaa Taesiin.
- 110 Komissio päätti soveltaa WWTE:n emoyhtiöiden tapauksessa näitä samoja periaatteita vuoden 1998 toukokuuta edeltäneeseen aikaan. Näin ollen komissio pyrki ensimmäiseksi osoittamaan, että emoyhtiöillä oli WWTE:ssä yhdessä määräysvalta sen pääjohtajan ja kahden hänen perheenjäsenensä kanssa, ja komissio antoi näin ymmärtää, että emoyhtiöt saattoivat käyttää ratkaisevaa vaikutusvaltaa WWTE:n toimintaan (ks. riidanalaisen päätöksen 388–391 perustelukappale). Toiseksi komissio pyrki riidanalaisen päätöksen 391 perustelukappaleessa mainittujen seikkojen pohjalta näyttämään toteen, että mainituilla emoyhtiöillä tosiasiallisesti oli tällainen vaikutus WWTE:n toimintaan (ks. riidanalaisen päätöksen 391, 392 ja 400 perustelukappale).
- 111 Lisäksi komissio totesi, että sellaisessa erityistapauksessa, jossa emoyhtiö omistaa tytäryhtiönsä kokonaan, oikeuskäytännön mukaan voidaan olettaa, että emoyhtiö käytti tosiasiallisesti ratkaisevaa vaikutusvaltaa tytäryhtiönsä toimintaan (ks. riidanalaisen päätöksen 372 perustelukappale).

- 112 Voidakseen katsoa käsiteltävässä asiassa, että tällaisessa tilanteessa olevat emoyhtiöt ovat vastuussa tytäryhtiöidensä kilpailusääntöjen vastaisesta toiminnasta, komissio kuitenkin päätti olla käyttämättä tätä olettaa ja käyttää perusteena myös tosiseikkoja, joilla se pyrki osoittamaan, että emoyhtiöt käyttivät tosiasiallisesti ratkaisevaa vaikutusvaltaa tytäryhtiöihinsä, ja näin ollen tukemaan kyseistä olettaa (ks. mm. riidanalaisen päätöksen 372, 375, 376 ja 378 perustelukappale).
- 113 Niinpä riidanalaisen päätöksen 18 perustelukappaleesta käy nimenomaisesti ilmi, ettei komissio katsonut Deltafinan ylimmän portaan emoyhtiön ja välissä olevan emoyhtiön eli Universalin ja Universal Leafin olevan vastuussa tytäryhtiönsä kilpailusääntöjen vastaisesta toiminnasta siitä huolimatta, että Deltafina oli kokonaan niiden määräysvallassa, koska sillä ei ollut riittävää selvitystä siitä, että ne käyttivät tosiasiallisesti ratkaisevaa vaikutusvaltaa kyseisessä tytäryhtiössään. Juuri näin on ymmärrettävä riidanalaisen päätöksen 376 perustelukappale, vaikka se onkin muotoiltu hieman epäselvästi. Vaikka on totta, että komissio totesi kyseisessä perustelukappaleessa, että sen asiakirja-aineistossa ”mikään ei osoita Universalin – ja Universal Leafin aineellista osallistumista [riidanalaisessa päätöksessä] tarkasteltuihin tosiseikkoihin”, luetuna yhdessä riidanalaisen päätöksen 18 perustelukappaleen kanssa ja tässä asiayhteydessä kyseistä toteamusta voidaan pitää merkityksellisenä vain siksi, että syy, jonka vuoksi komissio ei katsonut näiden emoyhtiöiden – tai jommankumman näistä emoyhtiöistä – olevan vastuussa kilpailusääntöjen rikkomisesta, oli se, etteivät ne olleet osallisia rikkomiseen.
- 114 Samalla tavoin riidanalaisen päätöksen 18 perustelukappaleesta käy yhtä nimenomaisesti ilmi, että syy siihen, ettei komissio katsonut Agroexpansióinin välissä olevan emoyhtiön eli Intabexin olevan vastuussa tytäryhtiönsä kilpailusääntöjen vastaisesta toiminnasta, vaikka tämä tytäryhtiö oli kokonaan sen määräysvallassa, oli se, ettei sillä ollut riittävää näyttöä siitä, että Intabex olisi käyttänyt ratkaisevaa vaikutusvaltaa kyseiseen tytäryhtiöön, koska Intabexin osuus tässä tytäryhtiössä on puhtaasti rahoituksellinen (ks. myös riidanalaisen päätöksen 376 perustelukappale).

- 115 Sen sijaan juuri se tosiseikka – kun on kyse toukokuun 1998 jälkeisestä ajasta –, että WWTE:n emoyhtiöiden käyttämästä vaikutusvallasta väitettiin olevan todisteita sen lisäksi, että ne omistivat WWTE:n pääoman kokonaan (tai vain muutaman kuukauden ajan lähes kokonaan) – johti siihen, että komissio katsoi kyseisten emoyhtiöiden olevan vastuussa kilpailusääntöjen vastaisesta toiminnasta (ks. esimerkiksi riidanalaisen päätöksen 375, 393, 396 ja 398 perustelukappale).
- 116 Komissio sovelsi samaa menetelmää kantajan tapauksessa. Voidakseen näin ollen katsoa, että kantaja oli vastuussa kilpailusääntöjen rikkomisesta, johon Agroexpansión oli syyllistynyt, vuoden 1997 jälkipuoliskosta lähtien, komissio ei tyytynyt käyttämään perusteena siihen seikkaan perustuvaa oletamaa, että kantaja omisti Agroexpansiónin yhtiöpääoman kokonaan (ks. riidanalaisen päätöksen 375, 377 ja 378 perustelukappale), vaan se otti huomioon myös tiettyjä lisätekiäjiä, jotka komission mukaan osoittivat, että kantaja käytti tosiasiallisesti ratkaisevaa vaikutusvaltaa yrityksen toiminnassa (ks. riidanalaisen päätöksen 375 ja 378–380 perustelukappale).
- 117 Näin voidaan päätellä erityisesti riidanalaisen päätöksen 378 perustelukappaleen toisesta virkkeestä, vaikka siinä todetaan, että mainitut lisätekiäjät vahvistavat, että kantaja ”pystyi” vaikuttamaan yritykseen ratkaisevasti (ks. edellä 33 kohta). On totta, että – kuten komissio itse tunnusti tuomioistuimen esittämään kirjalliseen kysymykseen antamassaan vastauksessa – kyseinen virke olisi voitu ”muotoilla selkeämmin”. Kun virkettä luetaan yhdessä riidanalaisen päätöksen 372 ja 377 perustelukappaleen kanssa sekä 378 perustelukappaleen ensimmäisen virkkeen kanssa, se voidaan kuitenkin ymmärtää vain edellä 116 kohdassa kuvatulla tavalla.
- 118 Lopuksi komissio tarkasteli, voitiinko asianosaisten tytäryhtiöiden (ja/tai niiden emoyhtiöiden) väitetiedoksiantoon antamassaan vastauksessa esittämät väitteet, joiden tarkoituksena oli näyttää toteen, että ne toimivat markkinoilla itsenäisesti, hyväksyä (ks. erityisesti riidanalaisen päätöksen 381 ja 399 perustelukappale). Komissio hylkäsi kantajan väitteet, koska ne eivät olleet pitäviä, ja huomautti, että ”espanjalaisen

tytäryhtiön paikallisen johdon olemassaolo ei sulkenut [kantajalta] pois vaihtoehtoa vaikuttaa ratkaisevasti kyseiseen tytäryhtiöön” (riidanalaisen päätöksen 381 perustelukappale).

- 119 On täsmennettävä, että komissio valitsi edellä 105–107, 111 ja 112 kohdassa mainitun lähestymistavan paitsi ylimmän portaan emoyhtiöitä varten myös välissä olevia emoyhtiöitä varten, kuten – kun on kyse viimeksi mainituista – Universal Leafin, Intabexin, SCTC:n ja TCLT:n tapaukset osoittavat.
- 120 On syytä lisätä, että kyseinen menetelmä – tämän vaikuttamatta myöhemmin tarkasteltavaan kysymykseen siitä, onko sitä sovellettu kantajan tapauksessa asianmukaisesti – on täysin oikeuskäytännössä asetettujen periaatteiden mukainen, sellaisina kuin ne on kerrattu edellä 89–98 kohdassa.
- 121 Vaikka kyse on erityistapauksesta, jossa emoyhtiö omistaa kokonaan kilpailusääntöjä rikkoneen tytäryhtiön, komissio ei käyttänyt ainoana perusteena oikeuskäytännössä esille tuotua olettaa (ks. edellä 95 ja 96 kohta) osoittaakseen, että emoyhtiö käyttää tosiasiallisesti ratkaisevaa vaikutusvaltaa tytäryhtiön kaupallisen politiikan määrittämiseen, vaan se otti huomioon myös muita tosiseikkoja, joilla se pyrki osoittamaan vaikutusvallan käyttämisen.
- 122 Näin toimiessaan komissio kuitenkin vain lisäsi vaadittua selvityksen määrää, jota edellytetään tukemaan sitä päätelmää, että ratkaisevan vaikutusvallan tosiasiallista käyttämistä koskeva edellytys todella täyttyy, noudattaen samalla taloudellisen kokonaisuuden peruskäsitettä, joka on kaiken sen oikeuskäytännön taustalla, joka koskee sitä, millä edellytyksin yhden yrityksen muodostavien useiden oikeushenkilöiden voidaan katsoa olevan vastuussa kilpailusääntöjen rikkomisesta.

123 Lopuksi on korostettava, että kun komissio käyttää asiassa, jossa on kyseessä useita yrityksiä koskeva kilpailusääntöjen rikkominen, oikeuskäytännössä vahvistetuissa puitteissa tiettyä menetelmää ratkaistakseen, onko sekä tytäryhtiöiden, jotka ovat aineellisesti toteuttaneet kilpailusääntöjen rikkomisen, että emoyhtiöiden katsottava olevan vastuussa kilpailusääntöjen rikkomisesta, sen on käytettävä tässä tarkoituksessa perusteena samoja arviointiperusteita kaikkien näiden yritysten tapauksissa, jollei erityisistä olosuhteista muuta johdu. Komission on nimittäin noudatettava yhdenvertaisen kohtelun periaatetta, joka vakiintuneen oikeuskäytännön mukaan edellyttää, että toisiinsa rinnastettavia tapauksia ei kohdella eri tavalla eikä erilaisia tapauksia kohdella samalla tavalla, ellei tällaista kohtelua voida objektiivisesti perustella (asia 106/83, *Sermide*, tuomio 13.12.1984, Kok., s. 4209, 28 kohta ja asia T-311/94, *BPB de Eendracht v. komissio*, tuomio 14.5.1998, Kok., s. II-1129, 309 kohta). Lisäksi on todettava, että komissio on noudattanut tätä kantaa, kun se riidanalaisen päätöksen 384 perustelukappaleessa totesi, että ”vaikka täsmälliset olosuhteet, joiden vuoksi [se] voi katsoa, että emoyhtiö on vastuussa tytäryhtiönsä toiminnasta, voivat vaihdella eri tapauksissa, kyseessä ei kuitenkaan voi olla syrjäntäkiellon periaatteen loukkaaminen niin kauan, kun vastuun periaatteita sovelletaan johdonmukaisesti”.

Yhden taloudellisen yksikön olemassaolo kantajan ja Agroexpansiónin välillä

124 On vielä tarkasteltava, sovelsiko komissio kantajaan asianmukaisesti edellä 105–107, 111 ja 112 kohdassa esitettyjä arviointiperusteita, kun se totesi, että kantaja ja Agroexpansióin muodostivat yhden taloudellisen yksikön vuoden 1997 jälkipuoliskosta alkaen, ja näin ollen katsoi, että ensiksi mainittu on yhteisvastuussa kilpailusääntöjen rikkomisesta ja sakon maksamisesta, ja luokitteli sen riidanalaisen päätöksen adressaatiksi.

- 125 On varmaa, että Agroexpansióinin yhtiöpääoma oli Intabexin kautta kokonaan kantajan omistuksessa 18.11.1997 alkaen aina riidanalaisen päätöksen tekoajankohtaan asti. Kantaja pystyi siis kiistatta vaikuttamaan koko kyseisen ajanjakson ajan ratkaisevasti yrityksen toimintaan (ks. edellä 95 kohta).
- 126 On siis varmistettava, täytyivätkö kyseisenä ajanjaksona olosuhteet, joissa kantaja tosiasiallisesti käytti ratkaisevaa vaikutusvaltaa, kuten komissio väitti.
- 127 Tässä yhteydessä on palautettava mieliin, että kun on kyse tytäryhtiöistä, jotka ovat kokonaan emoyhtiöidensä määräysvallassa, komissio ei tyytynyt käyttämään riidanalaisessa päätöksessä perusteena edellä 95, 96 ja 111 kohdassa esitettyjä olettamia katsoakseen, että emoyhtiöt ovat vastuussa kilpailusääntöjen rikkomisesta, johon mainitut tytäryhtiöt ovat syyllistyneet, vaan otti huomioon myös lisätekiöitä, joiden avulla näytettiin toteen tosiasiallinen ratkaiseva vaikutusvalta (ks. edellä 112–117 kohta).
- 128 On siis tarkasteltava, osoittavatko komission riidanalaisessa päätöksessä esittämät seikat – sen lisäksi, että Agroexpansióinin yhtiöpääoma oli kokonaisuudessaan kantajan hallussa – riittävästi sen, että kantaja käytti tosiasiallisesti ratkaisevaa vaikutusvaltaa Agroexpansióinin toimintaan käsiteltävän ajanjakson aikana. Nämä seikat mainitaan riidanalaisen päätöksen 379 perustelukappaleessa ja päätöksen alaviitteissä 303–305. Kyse on pääosin Agroexpansióinin komission mukaan kantajalle osoittamista erilaisista raporteista ja kirjeenvaihdosta.
- 129 Jos vastaus on myöntävä, on varmistettava, voidaanko tämä johtopäätös kumota kantajan väitteillä, sellaisina kuin ne on esitetty edellä 83 ja 84 kohdassa.

– ”Toimintakertomukset” ja ”kenttäraportit”

- 130 Komissio esitti joukon Agroexpansióinin laatimia ”toimintakertomuksia” ja ”kenttäraportteja” ja korosti eritoten, että niissä usein kuvailtiin kyseisiä lainvastaisia käytäntöjä. Kertomuksia on 14, ja ne on laadittu joulukuun 1998 ja toukokuun 2001 välisenä aikana. Ne on lueteltu riidanalaisen päätöksen alaviitteessä 303.
- 131 On syytä korostaa ensinnäkin, että mainituissa kertomuksissa on yksityiskohtaista tietoa paitsi Agroexpansióinin kaupallisen toiminnan eri näkökohdista, kuten raakatupakan ostokampanjoiden kulusta (ostetut määrät, ostohinta jne.), jalostetun raakatupakan määristä ja Cetarsan kanssa tehdyistä tupakan puintia koskevista sopimuksista, lainsäädännöllisestä kehityksestä tupakka-alalla, Anetabissa pidetyistä kokouksista sekä maatalouden etujärjestöjen ja tuottajaryhmittymien kanssa pidetyistä kokouksista, mutta myös lainvastaisista käytännöistä, mitä on korostettu riidanalaisen päätöksen 379 perustelukappaleessa.
- 132 On myös pantava merkille, että asiakirja-aineistosta käy ilmi, että kyseiset kertomukset olivat B:n laatimia ja että ne oli osoitettu Agroexpansióinin hallituksen jäsenille.
- 133 Viimeksi mainitusta kohdasta on todettava, että sinä päivänä, jolloin kantaja hankki kaikki Agroexpansióinin osakkeet, kantaja vaihtoi – toimien kokonaan hallussaan olevan tytäryhtiönsä Intabexin välityksellä, jonka omistus Agroexpansióinista oli puhtaasti rahoituksellinen – kolme neljästä hallituksen jäsenestä ja nimitti hallitukseen eritoten kaksi henkilöä (G:n ja T:n), jotka jo toimivat Dimon-konserniin kuuluvissa muissa yrityksissä. Näin ollen G. oli kyseisenä ajankohtana myös toimitusjohtajana Compañía de Filipinas, SA -nimisessä yrityksessä, joka on Intabexin tytäryhtiö, jonka kotipaikka on Espanjassa ja joka on mustan tupakan tuottaja, ja T. työskenteli myös

Dimon International Services -nimisessä yrityksessä ja oli sen hallituksen jäsen (elokuuhun 1998 asti).

134 Tässä yhteydessä on erityisesti syytä korostaa niiden tehtävien merkitystä, joista T. Dimon-konsernissa vastasi. Sen lisäksi, että T. oli Agroexpansióinin hallituksen jäsen siitä lähtien, kun kantaja oli hankkinut Agroexpansióinin omistukseensa, ja Dimon International Servicesin hallituksen jäsen elokuuhun 1998 asti, hän oli kahden muun Dimon-konserniin kuuluvan yrityksen hallituksessa, toisin sanoen Intabex Holding Worldwide SA:ssa (1998–1999) ja LRH Travel Ltd:ssä (marraskuuhun 2000). Lisäksi hänen tehtävänään oli ”edistää Intabex-konsernin integroimista Dimon-konserniin”, kuten kantaja totesi väitetiedoksiantoon antamassaan vastauksessa. Tämän lisäksi monesta asiakirja-aineistoon sisältyvästä kirjeestä käy ilmi (kuten selitetään yksityiskohtaisesti jäljempänä 152 kohdassa), että Agroexpansióin neuvotteli T:n kanssa kaupallisiin toimiin liittyvistä asioista tai pyysi etukäteen hänen hyväksyntäänsä joihinkin tärkeisiin päätöksiin. Kun otetaan huomioon nämä seikat, komissiolla oli perusteita katsoa, että T. toimi Dimon-konsernin johdossa olevan yrityksen eli kantaajan puolesta ja että hän toimi välittäjänä kantaajan ja Agroexpansióinin välillä. Se, että T:llä oli ollut erimielisyyksiä kantaajan – joka oli lopettanut elokuussa 1998 T:n tehtävät Dimon International Servicesin hallituksen jäsenenä – kanssa, ei ole luonteeltaan sellainen asia, joka voisi kyseenalaistaa tämän johtopäätöksen. Kyseisen ajankohdan jälkeen T. jatkoikin paitsi yrityksen työntekijänä myös Agroexpansióinin, Intabex Holding Worldwiden ja LRH Travelin hallituksen puheenjohtajana.

135 Edellä 132–134 kohdassa esitetyt seikat osoittavat, että kantaja pyrki Agroexpansióinin hallitukseen nimittämiensä jäsenten, erityisesti T:n, kautta valvomaan yrityksen toimintaa ja toimimaan siten, että se kehittyisi Dimon-konsernin kaupallisen politiikan mukaisesti. Vaikka ”toimintakertomukset” ja ”kenttäraportit” virallisesti toimitettiin mainituille jäsenille eikä suoraan kantaajalle, komissio saattoi perustellusti

arvioida riidanalaisen päätöksen 380 perustelukappaleessa, että yritys oli tietoinen näiden kertomusten sisällöstä ja erityisesti lainvastaisista käytännöistä. Toteamusta tukee se, että kertomukset käännettiin johdonmukaisesti espanjasta englanniksi, joka on kantajan työkieli (riidanalaisen päätöksen 379 perustelukappale).

- ¹³⁶ Lopuksi on korostettava, että on selvää, että kantaja, joka pystyi kiistatta käyttämään ratkaisevaa vaikutusvaltaa Agroexpansiónin toimintaan (ks. edellä 95 ja 125 kohta), ei koskaan ilmaissut vastustavansa tiedossaan olevia lainvastaisia käytäntöjä eikä ryhtynyt tytäryhtiössään toimenpiteisiin, joiden avulla se olisi estänyt kilpailusääntöjen rikkomisen jatkamisen, edes huolimatta syytteiden riskistä tai kolmannen osapuolen vahingonkorvausvaatimuksen riskistä, joille se altistui käyttäytyessään näin (ks. myös riidanalaisen päätöksen 382 perustelukappale). Komissio saattoi perustellusti päätellä tästä, että kantaja hyväksyi hiljaisesti tämän osallistumisen, ja katsoa, että tällainen toimintatapa oli lisäosoitus siitä, että kantaja käytti ratkaisevaa vaikutusvaltaa tytäryhtiönsä toiminnassa.

– Agroexpansiónin ja kantajan välinen kirjeenvaihto

- ¹³⁷ Komissio tukeutui päätöksessään myös moniin kirjeisiin, joita Agroexpansió ja kantaja lähettivät toisilleen, ja totesi, että osassa kirjeistä selostettiin lainvastaisia käytäntöjä, osassa käsiteltiin tupakan jalostussopimuksia tai jalostetun tupakan myyntisopimuksia, joita kantaja oli tehnyt Cetarsan ja Deltafinan kanssa, ja osassa taas oli kyse yleisellä tasolla raakatupakan ostoehdoista ja Espanjassa sovellettavasta lainsäädännöstä.

- 138 Kun tarkastellaan edellä 137 kohdassa mainittuun ensimmäiseen ryhmään kuuluvia kirjeitä, komissio viittasi esimerkiksi riidanalaisen päätöksen 168 ja 179 perustelukappaleeseen ja alaviitteisiin 217 ja 229 (riidanalaisen päätöksen 379 perustelukappale).
- 139 Tästä on todettava ensiksi, että kyseisissä kirjeissä todella viitataan lainvastaisiin käytäntöihin.
- 140 Siten B:n M:lle (Dimon Internationaliin, Dimon-konsernin Yhdysvalloissa sijaitsevaan tytäryhtiöön) 14.12.1998 lähettämässä faksissa, joka on mainittu riidanalaisen päätöksen 168 perustelukappaleessa, ei kerrottu pelkästään Agroexpansióinin Deltafinan kanssa tekemästä jalostetun tupakan myyntisopimuksesta vaan myös mainituista lainvastaisista käytännöistä, toisin kuin kantaja väittää. Tämä käy selvästi ilmi faksin kolmannesta alakohdasta, jossa B. toteaa seuraavaa:

”Ilmoitan teille heti, kun olen saanut hinnat neljältä yritykseltä. Voin kuitenkin kertoa teille jo nyt, että ne ongelmat, jotka vaikuttivat vakavilta teidän vieraillessanne Espanjassa, ovat hävinneet, sillä kaikki yritykset ovat vahvistaneet sovitun hinnan, 87 [espanjan pesetaa (ESP)] (2–3 pesetan tarkkuudella) [per kg]. Nämä hinnat ovat virallisia hintoja, vaikka oletamme, että Cetarsa on maksanut muita maksuja meidän kaltaisillemme tuottajille.”

- 141 On syytä huomauttaa, että toisin kuin kantaja antaa ymmärtää, D. ei ollut pelkästään Dimon Internationalin talousosaston työntekijä vaan myös kantajan hallituksen jäsen.
- 142 Riidanalaisen päätöksen 179 perustelukappaleessa viitataan B:n raporttiin, joka on päivätty 5.5.1998 ja osoitettu T:lle ja jonka kopion B. oli lähettänyt päivää aikaisemmin faksina kahdelle muulle Agroexpansióinin hallituksen jäsenelle. On todettava,

että kyseisessä raportissa, jossa kuvataan tupakan ostokampanjan edistymistä vuonna 1998, ilmoitettiin nimenomaan, että ”Agroexpansióń myötvävaikutti merkittäväällä tavalla siihen, että yritykset pääsisivät jonkinlaiseen sopimukseen, jotta vältettäisiin [edellisen] vuoden hintasota”, että ”hinnoista neuvoteltiin etujärjestöjen ja [tupakan tuottajaryhmittymien] kanssa”, että ”yritysten välinen sota vältettiin ensimmäistä kertaa ja kukin on voinut ostaa haluamansa määrän” ja että ”[näiden ryhmittymien] kanssa käydyt neuvottelut olivat vaikeat, mutta kaikki yritykset pitivät kiinni näkökannoistaan vakavasti ja yhteistyön hengessä”. Mainitussa raportissa kerrotaan myös, että Agroexpansióń ja WWTE ovat sitoutuneet ostamaan samat määrät tupakkaa kuin edellisenä vuonna ja että jalostajat ovat sopineet maksavansa tuottajaryhmittymille Virginia-lajikkeesta ennakoon 35 ESP/kg ja Burley-lajikkeista 45 ESP/kg. Siinä mainittiin lopuksi ”mahdollisuus tehdä tulevaisuudessa muita sopimuksia jalostajien kesken”. Kun nämä seikat otetaan huomioon, voidaan todeta, että 5.5.1998 päivätty raportti viittaa kiistatta kyseisiin lainvastaisiin käytäntöihin.

¹⁴³ Sama pätee B:n S:lle 30.10.2000 lähettämään sähköpostiviestiin, johon viitataan riidanalaisen päätöksen alaviitteessä 217. B. aloitti kyseisen viestin muistuttamalla, että Anetabissa järjestetyssä kokouksessa jalostajat olivat keskustelleet hinnankorotuksesta, jota etujärjestöjen ja tuottajien ryhmittymät olivat vaatineet, ja ne olivat yksimielisesti päättäneet olla hyväksymättä sitä. Hän jatkoi, että jalostajat olivat pitäneet kiinni kannastaan kyseisten ryhmittymien ja etujärjestöjen pitämässä kokouksessa ja ilmoittaneet näille selvästi, että ne hylkäsivät näiden esittämän 20 prosentin hinnankorotusvaatimuksen.

¹⁴⁴ Sähköpostiviestissä, jonka B. lähetti S:lle 9.5.2001 ja joka on mainittu riidanalaisen päätöksen alaviitteessä 229, ilmoitettiin, että jalostajat olivat kokoontuneet Anetabin toimipaikkaan ”valmistelemaan tuottajien kanssa käytäviä hintakeskusteluja”, ja viitattiin siis selvästi siihen, että jalostajat sopivat raakatupakan ostohinnoista.

- 145 ”Toimintakertomusten” ja ”kenttäraporttien” tavoin on katsottava, että komissio saattoi perustellusti arvioida riidanalaisen päätöksen 380 perustelukappaleessa, että kantaja oli tietoinen edellä 140–144 kohdassa mainittujen asiakirjojen sisällöstä ja näin ollen kyseisistä lainvastaisista käytännöistä, vaikka niitä ei sille virallisesti ollutkaan osoitettu.
- 146 Niinpä B:n 5.5.1998 T:lle lähettämästä raportista (ks. edellä 142 kohta) on jo selitetty edellä 134 kohdassa, että T. toimi kantajan nimissä ja välittäjänä kantajan ja Agroexpansiónin välillä. D:lle Dimon Internationaliin 14.12.1998 lähetetystä faksista (ks. edellä 140 kohta) riittää, kun todetaan, että D. oli nimenomaan kantajan hallituksen jäsen.
- 147 Sähköpostiviestit, jotka oli laadittu 30.10.2000 ja 9.5.2001 (ks. edellä 143 ja 144 kohta), oli lähetetty S:lle. Toisin kuin kantaja on antanut ymmärtää, S. ei ollut pelkäänyt Dimon International Servicesin työntekijä, vaan hän oli erittäin korkeassa asemassa Dimon-konsernissa, joten T:n tapauksen tavoin komissiolla oli oikeus katsoa hänen toimineen kyseisen konsernin johdossa olleen yrityksen, tässä tapauksessa kantajan, nimissä. Näin ollen Agroexpansióin ilmoitti väitetedoksiantoon antamassaan vastauksessa, jonka kantaja liitti kanteeseen, että S. toimi vuodesta 2000 lähtien ”Euroopan-toiminnan koordinoijana”. Samoin Agroexpansióin täsmensi 18.3.2002 komission tietojensaantipyynnöön antamassaan vastauksessa – jonka komissio esitti unionin yleiselle tuomioistuimelle vastauksena prosessinjohtotoimenpiteen seurauksena esitettyyn kirjalliseen kysymykseen (ks. edellä 69 kohta) – että S. toimi ”Dimon-konsernin aluejohtajana Euroopassa”. Kantaja ilmoitti lisäksi 30.6.2001 päättyneeseen tilikauteen liittyvässä vuotuisessa rahoituskertomuksessa, jonka tämä esitteli

Yhdysvaltojen arvopaperi- ja pörssikomitealle (US Securities Exchange Commission), että S. työskenteli yrityksessä maaliskuusta 1999 lähtien työnimikkeellä ”Senior Vice President-Regional Director Europe”.

- 148 Tietyt 9.5.2001 lähetetyn sähköpostiviestin ja S:n siihen antaman vastauksen sisältämät seikat vahvistavat edelleen hänen roolinsa merkitystä Dimon-konsernissa. Kyseisessä viestissä B. kertoi S:lle myös kokouksesta, jonka hän oli järjestänyt Deltafinan toimitusjohtajan kanssa Anetabin toimipaikassa pidetyn kokouksen lisäksi keskustellakseen kahdesta seikasta, joita hän piti ”hyvin tärkeinä”, ja pyysi S:ää soittamaan mahdollisimman nopeasti yhteisymmärryksen löytämiseksi asiassa. S. vastasi B:lle sähköpostitse samana päivänä, että hän oli juuri keskustellut Deltafinan toimitusjohtajan kanssa ja että he olivat sopineet tapaavansa hyvin pian. S. ilmoitti B:lle myös, että hän oli samaa mieltä B:n viittaamiin asioihin esittämistä ehdotuksista.
- 149 Komissio saattoi oikeutetusti päätellä siitä, ettei kantaja reagoinut mitenkään Agroexpansiönin osallistumiseen kilpailusääntöjen rikkomiseen, vaikka tämä oli siitä tällä tavalla tietoinen, että kantaja hyväksyi hiljaisesti tytäryhtiönsä lainvastaisen toiminnan, ja katsoa, että tällainen toimintatapa oli lisäosoitus siitä, että se käytti ratkaisevaa vaikutusvaltaa tytäryhtiönsä toimintaan (ks. edellä 136 kohta).
- 150 Edellä 137 kohdassa mainittujen kirjeiden toiseen ryhmään kuuluvat viestit on mainittu riidanalaisen päätöksen alaviitteessä 304. Kyse on olennaisilta osin B:n ja T:n tai B:n ja S:n välisistä fakseista tai sähköpostiviesteistä. Viimeksi mainittujen henkilöiden on katsottava toimineen kantajan nimissä edellä 134, 147 ja 148 kohdassa jo esitetystä syistä.
- 151 Jotkin kirjeistä koskevat syyskuussa 1998 päivättyä sopimusta, josta neuvoteltiin uudelleen vuonna 2001. Sopimuksen nojalla osa Agroexpansiönin tupakanjalostustoimista siirrettiin alihankintana Cetarsalle. Mainituista kirjeistä käy selvästi ilmi, että B.

teki sopimuksen kantajan nimissä ja sen puolesta ja että kantaja vaikutti T:n ja S:n välityksellä tosiasiaissa ratkaisevasti mainitusta sopimuksesta käytyihin neuvotteluihin.

152 Näin ollen B. pyysi nimenomaisesti 9.9.1998 T:lle osoittamassaan faksissa – sen jälkeen, kun hän oli ilmoittanut, että viime aikoina oli pidetty Cetarsan kanssa monta kokousta, joiden pyrkimyksenä oli ollut ratkaista ”[kantajan] ratkaisemattomat kysymykset” – T:n suostumusta tiettyihin sopimusehtoihin, jotka mainittiin kyseiseen faksiin liitettyssä, eräästä mainituista kokouksista laaditussa pöytäkirjassa. On syytä painottaa, että B. mainittiin nimenomaisesti kantajan edustajana kyseisessä pöytäkirjassa. Samoin on todettava, että B. ilmoitti 14.9.1998 T:lle osoittamassaan faksissa, että hän oli tavannut Cetarsan uudelleen ”[tämän] ohjeiden mukaisesti” ja että Cetarsan kanssa allekirjoitettavaan sopimukseen oli tehty muutoksia, joihin hän pyysi T:n suostumusta. B. ilmoitti 15.9.1998 T:lle lähettämässään faksissa, että hän oli toimittanut Cetarsalle muutosehdotuksen, jonka T. oli hänelle toimittanut edellisenä päivänä ja että kyseinen jalostaja oli tehnyt vastaehdotuksen. B. kehotti T:tä ilmoittamaan hänelle, pitääkö hänen hyväksyä tämä vastaehdotus. Lopuksi on syytä panna merkille, että Cetarsan kanssa tehdyn sopimuksen lopullisessa versiossa, jonka B. lähetti T:lle faksina 18.9.1998, kantaja mainittiin nimenomaisesti toisena sopimuspuolena ja B. kantajan edustajana.

153 Samoin on nostettava esiin, että B. ilmoitti 3.4.2001 S:lle lähettämässään sähköpostiviestissä edellä 152 kohdassa mainitun sopimuksen neuvottelemisesta uudelleen ja kertoi pelkäävänsä, että Cetarsa vaatisi kantajalta samoja ehtoja, joista kantaja oli sopinut Deltafinan toimitusjohtajan M:n kanssa sen sopimuksen yhteydessä, jonka Deltafina teki Universalin nimissä. B. kehotti S:ää nyt ottamaan yhteyttä M:ään. Seuraavana päivänä S:n T:lle lähettämästä sähköpostista käy ilmi, että S. todellakin oli yrittänyt ottaa yhteyttä M:ään.

- 154 Lisäksi on pantava merkille, että 7.3.2001 lähetetyssä sähköpostissa B. selosti S:lle tapaamista, joka hänellä oli ”Camberleyssa sovitulla tavalla” (Camberley on Dimon International Servicesin kotipaikka Yhdistyneessä kuningaskunnassa) ollut edellisellä päivänä Cetarsan edustajan kanssa ja jonka aikana he olivat keskustelleet etenkin uudelleen neuvoteltavan sopimuksen tietyistä näkökohdista.
- 155 Muut edellä 137 kohdassa mainittuun toiseen ryhmään kuuluvat kirjeet koskevat sopimusta, jolla Deltafinn ostaa suuren osan Agroexpansiönin jalostamasta tupakasta. T. pyysi B:tä täsmentämään tiettyjä hintoja ja muita kyseisen sopimuksen puitteissa sovittuja ehtoja 14.9.1998 lähettämässään faksissa. B. toimitti T:lle täsmennyksiä samana päivänä lähettämässään faksissa. B. viittasi 14.12.1998 lähettämässään ja edellä 140 kohdassa mainitussa faksissa kyseisiin lainvastaisiin käytäntöihin ja vastasi lisäksi kysymykseen, jonka D. – joka oli nimenomaan kantajan hallituksen jäsen – oli hänelle esittänyt sopimuksen täytäntöönpanosta. Edellä 144 ja 147 kohdassa mainittu 9.5.2001 lähetetty sähköpostiviesti osoittaa paitsi sen, että kantaja oli tietoinen mainituista käytännöistä, myös sen, että kantaja vaikutti Agroexpansiönin ja Deltafinnin kaupallisiin suhteisiin.
- 156 Edellä 137 kohdassa mainittuun kolmanteen ryhmään kuuluvista kirjeistä esitetään yksityiskohtia riidanalaisen päätöksen alaviitteessä 305.
- 157 Kyse on B:n S:lle osoittamista sähköpostiviesteistä, jotka käsittelivät – kuten komissio on riidanalaisen päätöksen 379 perustelukappaleessa todennut – yleisesti raakatupakan ostoehtoja ja Espanjassa sovellettavaa lainsäädäntöä. Nämä kirjeet ovat merkityksellisiä siinä mielessä, että ne osoittavat kantajan seuranneen S:n välityksellä tarkkaan Espanjan markkinoiden tilannetta.

158 Kun tarkastellaan kantajan väitettä, jonka mukaan 150–157 kohdassa käsitellyt kirjeet eivät mitenkään liity raakatupakan ostamiseen, sitä on pidettävä merkityksettömänä. Tytäryhtiön itsenäisyyttä suhteessa sen emoyhtiöön ei pidä arvioida siten, että otetaan huomioon yksinomaan sen toiminta niiden tuotteiden alalla, joita kilpailusääntöjen rikkominen koskee. Kuten edellä 92 kohdassa on jo todettu, sen osoittamiseksi, päättääkö tytäryhtiö itsenäisesti toiminnastaan markkinoilla, on otettava huomioon kaikki merkitykselliset tekijät, jotka koskevat tytär- ja emoyhtiön välisiä taloudellisia, organisatorisia ja oikeudellisia yhteyksiä ja jotka voivat vaihdella tapauskohtaisesti ja joita ei siis voida luetella tyhjentävästi.

– Kantajan väitteet, joiden avulla se pyrkii osoittamaan, että Agroexpansióin toimi itsenäisesti markkinoilla

159 Ensin on todettava, että kantaja pohjaa suurimman osan päättelystään väitteeseen, jonka mukaan ratkaisevan vaikutusvallan, jota emoyhtiön on käytettävä, jotta sen voidaan katsoa olevan vastuussa kilpailusääntöjen rikkomisesta, johon sen tytäryhtiö on syyllistynyt, on koskettava niitä toimintoja, jotka liittyvät suoraan kyseiseen rikkomiseen, tässä tapauksessa raakatupakan ostoon. Edellä 92 ja 158 kohdassa esitetyistä syistä tätä väitettä ei kuitenkaan voida hyväksyä.

160 Näin ollen kantajan väite, jonka mukaan se ei koskaan ottanut käyttöön valvontamekanismia Agroexpansióinin raakatupakan ostotoimien valvomista varten, ei riitä sen osoittamiseen, että Agroexpansióin toimi markkinoilla itsenäisesti. Sama pätee myös kantajan väitteeseen siitä, ettei se koskaan antanut Agroexpansióinille sen ostopoliitiikkaan tai muiden jalostajien tai tuottajien kanssa pidettäviin kokouksiin liittyviä määräyksiä tai ohjeita. Väitteet ovat sitäkin puutteellisempia sen vuoksi, että – kuten edellä 150–155 kohdassa tarkastelluista asiakirjoista ilmenee – kantaja puuttui T:n tai S:n välityksellä aktiivisesti Agroexpansióinin liiketoimintapolitiikan muihin

näkökohtiin, kuten tiettyjen raakatupakan jalostustoimintojen alihankintaan ja jalostetun tupakan myyntiin.

161 Kun lisäksi tarkastellaan olosuhteita, joissa B. ja muut Agroexpansióinin johtajat säilyttivät työpaikkansa silloin, kun Intabex hankki Agroexpansióinin haltuunsa, tämä ei sinänsä osoita Agroexpansióinin toimineen itsenäisesti markkinoilla. Kyseinen tosi-seikka ei näet ollut seurausta Agroexpansióinin itsenäisestä päätöksestä vaan kantajan harkitusta valinnasta, kuten se on ilmoittanut väitetiedoksiantoon antamassaan vastauksessa perustellen kyseistä valintaansa kokemattomuudellaan espanjalaisen raakatupakan ostotoimissa ja kielellisillä esteillä.

162 Vaikka onkin totta, että johtamissopimuksessa myönnetään B:lle laajat toimivaltuudet Agroexpansióinin hallinnossa ja varsinkin raakatupakan ostossa, tosiasia on, että sopimuksen 1 artiklan 1 kohdassa määrätään nimenomaisesti, että B:n on noudatettava erityisesti "[Agroexpansióinin] hallituksen määräämiä menetelmiä ja menettelyjä". Johtamissopimuksen 1 artiklan 2 kohdassa B. veloitetaan lisäksi "ilmoittamaan [hallitukselle] säännöllisesti ja yksityiskohtaisesti yrityksen toiminnan kehityksestä ja valmistelemaan ja esittelemään hallituksen vaatimina ajankohtina ja sen vaatimassa muodossa raportteja, joita se saattaa pyytää". On siis selvää, että hoitaessaan tehtäviään, joihin kuuluivat myös raakatupakan ostotoimet, B. oli Agroexpansióinin hallituksen valvonnassa ja joutui toimimaan hallituksen hänelle osoittamien ohjeiden mukaisesti. Kun unionin yleinen tuomioistuin tiedusteli asiaa suullisessa käsittelyssä, kantaja myönsi lisäksi selvästi, että Agroexpansióinin hallituksella oli valtuudet hylätä, muuttaa tai perua yrityksen toimitusjohtajan tekemiä päätöksiä minkä tahansa muun espanjalaisen yrityksen hallituksen tavoin. Se oletettavasti toteen näytetty tosi-seikka, että käytännössä kyseinen hallitus ei koskaan ollut menetellyt näin eikä laatinut edellä mainittuja "menetelmiä" tai "menettelyjä", ei muuta sitä tosiasiaa, ettei B:llä – toisin

kuin kantaja antoi ymmärtää – ollut täyttä toimintavapautta yrityksen hallinnossa eikä edes raakatupakan ostopolitiikassa. On syytä lisätä, että toimivaltuuksien myöntäminen B:lle johtamissopimuksessa ei ollut mitenkään poikkeuksellista eikä millään tavoin erottanut Agroexpansiónia muista Espanjan lainsäädännön mukaisesti toimivista yrityksistä, toisin kuin kantaja antoi ymmärtää. On näet melko tavanomaista, ettei yrityksen hallitus vastaa yrityksen juoksevista asioista.

163 Kun otetaan huomioon edellä 135 kohdassa esitetty toteamus, jonka mukaan kantaja valvoi yrityksen toimintaa Agroexpansióinin hallitukseen nimittämiensä jäsenten, erityisesti T:n, kautta, voidaan katsoa, etteivät johtamissopimukseen ja B:lle myönnettyihin toimivaltuuksiin perustuvat väitteet ole vakuuttavia. Kun tarkastellaan samaan tapaan yleisellä tasolla sitä, että Agroexpansióinilla oli oma paikallinen johtoelin, on syytä todeta komission tapaan, ettei tämä sinänsä todista, että yritys päättää toiminnastaan markkinoilla itsenäisesti emoyhtiönsä nähden. Vaikka siis Agroexpansióin käsiteltävässä asiassa varmaankin oli tällaisessa tilanteessa, se kuitenkin toimi kantajan valvonnassa, ja kantajalla oli jopa aktiivinen rooli Agroexpansióinin liiketoimintapolitiikan tietyissä näkökohdissa (ks. erityisesti edellä 150–155 kohta).

164 Kun lopuksi tarkastellaan kantajan väitettä, jonka mukaan yksikään Agroexpansióinin hallituksen neljästä jäsenestä ei ollut samanaikaisesti kantajan hallituksen tai sen omien johtoelinten jäsen, on syytä huomauttaa, että – vaikka johtajien päällekkäiset tehtävät emoyhtiössä ja sen tytäryhtiössä osoittavatkin tosiasiallisen ratkaisevan vaikutusvallan käytön – tällaisten päällekkäisyyksien puuttumisesta ei voida päätellä, että kyseinen tytäryhtiö toimii itsenäisesti markkinoilla. On syytä lisätä, kuten edellä 133 kohdassa on jo esitetty, että kaksi neljästä Agroexpansióinin hallituksen jäsenestä, jotka kantaja oli nimittänyt saatuaan yrityksen haltuunsa Intabexin välityksellä, vastasi jo tärkeistä tehtävistä Dimon-konsernin muissa yrityksissä.

- 165 Edellä esitetystä seuraa, että komissio on perustellusti päätellyt, että Agroexpansión ja kantaja muodostivat yhtenäisen taloudellisen yksikön 18.11.1997 lähtien, ja näin ollen katsonut kantajan olevan yhteisvastuussa kilpailusääntöjen rikkomisesta ja sakon maksamisesta ja sisällyttänyt sen riidanalaisen päätöksen adressaatteihin.
- 166 Kun otetaan huomioon edellä 99–101 kohdassa mainitut periaatteet, on pääteltävä, että komissio on myös perustellusti käyttänyt perusteena kantajan vahvistettua liikevaihtoa vuodelta 2003 eli riidanalaisen päätöksen tekemistä edeltävältä vuodelta soveltaessaan asetuksen N:o 1/2003 23 artiklan 2 kohdassa säädettyä 10 prosentin enimmäismäärää.
- 167 Ensimmäinen kanneperuste on näin ollen hylättävä perusteettomana.

2. Viides kanneperuste, joka koskee perusteluvelvollisuuden noudattamatta jättämistä

Asianosaisten lausumat

- 168 Kantaja esitti suullisessa käsittelyssä uuden kanneperusteen, joka koski perusteluvelvollisuuden noudattamatta jättämistä. Kanneperusteensa tueksi kantaja väittää ensiksi, ettei riidanalaisesta päätöksestä käy ilmi, että päätöksen 379 perustelukappaleessa mainittujen seikkojen tarkoituksena oli tukea oletettavaa, jonka mukaan ratkaisevan vaikutusvallan käyttö johtui siitä, että kantaja omisti kokonaan Agroexpansiónin yhtiöpääoman. Nämä seikat koskivat todellisuudessa mahdollisuutta tällaisen vaikutusvallan käyttöön. Riidanalaisesta päätöksestä ei myöskään käy ilmi, että

komissio katsoi, että T:lle välitetyt raportit ja kirjeet oli osoitettu kantajalle. Näyttääkseen kirjelmässään toteen tämän viimeisen tosiseikan komissio perusti näkemyksensä asiakirjaan, jota ei mainittu riidanalaisessa päätöksessä, nimittäin B:n T:lle 29.4.1998 lähettämään faksiin.

- 169 Komissio väittää, että viidennen kanneperusteen tutkivaksi ottamisen edellytykset puuttuvat, koska se on uusi peruste, ja että se on joka tapauksessa perusteeton.

Unionin yleisen tuomioistuimen arviointi asiasta

- 170 On todettava, että kantaja esitti vasta suullisessa käsittelyssä ensimmäistä kertaa kanneperusteen, joka koski perusteluvelvollisuuden noudattamatta jättämistä. Tämä ei kuitenkaan estä unionin yleistä tuomioistuinta tarkastelemasta kanneperustetta käsiteltävässä asiassa. On todettava, että kumoamiskanteen yhteydessä kanneperuste, joka koskee toimen perustelujen puuttumista tai riittämättömyyttä, kohdistuu oikeusjärjestyksen perusteisiin kuuluvaan seikkaan, ja unionin yleinen tuomioistuin voi tutkia sen tai sen on tutkittava se viran puolesta ja asianosaiset voivat näin ollen esittää sen kaikissa oikeudenkäynnin vaiheissa (ks. vastaavasti yhdistetyt asiat T-45/98 ja T-47/98, Krupp Thyssen Stainless ja Acciai speciali Terni v. komissio, tuomio 13.12.2001, Kok., s. II-3757, 125 kohta).
- 171 Vakiintuneen oikeuskäytännön mukaan EY 253 artiklassa edellytettyjen perustelujen on oltava kyseessä olevan toimenpiteen luonteen mukaisia, ja niistä on selkeästi ja yksiselitteisesti ilmeittävä toimenpiteen tehneen unionin toimielimen päättely siten, että niille, joita toimenpide koskee, selviävät sen syyt, ja siten, että toimivaltainen tuomioistuin voi tutkia toimenpiteen laillisuuden. Perusteluvelvollisuuden täyttymistä on arvioitava asiaan liittyvien olosuhteiden perusteella, joita ovat muun muassa toimenpiteen sisältö, esitettyjen perustelujen luonne ja se tarve, joka niillä, joille päätös on osoitettu tai joita se koskee suoraan ja erikseen, voi olla saada selvennystä

tilanteeseen. Perusteluissa ei tarvitse esittää kaikkia asiaan liittyviä tosiseikkoja ja oikeudellisia seikkoja koskevia yksityiskohtia, koska tutkittaessa sitä, täyttävätkö päätöksen perustelut EY 253 artiklan vaatimukset, on otettava huomioon päätöksen sanamuodon lisäksi myös asiayhteys ja kaikki asiaa koskevat oikeussäännöt (ks. asia C-367/95 P, komissio v. Sytraval ja Brink's France, tuomio 2.4.1998, Kok., s. I-1719, 63 kohta oikeuskäytäntöviittauksineen ja edellä 100 kohdassa mainittu asia Hoek Loos v. komissio, tuomion 58 kohta).

- 172 Vakiintuneessa oikeuskäytännössä todetaan myös, että jos EY 81 artiklan soveltamispäätös koskee useaa adressaattia ja vastuun kohdistaminen kilpailusääntöjen rikkomisesta aiheuttaa ongelmia, päätöksessä on oltava riittävät perustelut kunkin adressaatin osalta, erityisesti niiden osalta, joiden on päätöksen sanamuodon mukaan kannettava vastuu kyseisestä kilpailusääntöjen rikkomisesta (asia T-38/92, AWS Benelux v. komissio, tuomio 28.4.1994, Kok., s. II-211, 26 kohta ja asia T-330/01, Akzo Nobel v. komissio, tuomio 27.9.2006, Kok., s. II-3389, 93 kohta).

- 173 Nyt käsiteltävässä asiassa riidanalaisen päätöksen sen osan tiivistelmästä, joka koskee edellä 27–37 kohdassa mainittuja adressaatteja, ja edellä 104–119 kohdassa esitetyistä toteamuksista ilmenee, että komissio perusteli kyseisessä päätöksessä riittävällä tavalla sitä, minkä vuoksi se päätti katsoa kantajan olevan vastuussa kilpailusääntöjen rikkomisesta, johon Agroexpansióon on syyllistynyt. Komissio viittasi unionin tuomioistuimen ja unionin yleisen tuomioistuimen oikeuskäytäntöön ja esitti näin periaatteet, joita se aikoi soveltaa kyseisten adressaattien määrittelyä varten. Komissio totesi ensin erityisesti kantajasta, että tämä omisti Agroexpansióonin yhtiöpääoman kokonaisuudessaan vuoden 1997 jälkipuoliskosta lähtien. Seuraavaksi komissio katsoi, että oli osoitettu, että kantaja käytti tosiasiallisesti ratkaisevaa vaikutusvaltaa Agroexpansióonin toiminnassa, ja perusteli tätä paitsi siihen perustuvalla olettamalla,

että tytäryhtiön yhtiöpääoma oli kokonaan emoyhtiön hallussa, myös tietyillä lisätekijöillä, jotka tukevat kyseistä olettaa. Lopuksi komissio katsoi, ettei yksikään kantajan väitetiedoksianto antamassa vastauksessa esittämä väite voinut johtaa päinvastaiseen toteamukseen.

- 174 Tosin riidanalaisen päätöksen 378 perustelukappaleen toinen virke saattaa olla harhaanjohtava, kun siinä todetaan, että jäljempässä perustelukappaleessa kuvatut lisätekijät vahvistavat ”olettaa, jonka mukaan [kantaja] pystyi käyttämään ratkaisevaa vaikutusvaltaa”. Kuten edellä 117 kohdassa on jo todettu, riidanalaisen päätöksen 372 ja 377 perustelukappaleen sekä 378 perustelukappaleen ensimmäisen virkkeen yhteisestä tarkastelusta seuraa selvästi, että todellisuudessa kyseisten seikkojen tarkoituksena oli tukea olettaa, jonka mukaan emoyhtiöllä tosiasiallisesti on ratkaiseva vaikutus tytäryhtiönsä toimintaan, kun se omistaa sen yhtiöpääoman kokonaisuudessaan. Kantajalla on sitäkin vähemmän perusteita väittää, ettei se voinut ymmärtää riidanalaisesta päätöstä tässä mielessä, kun se kanteessa nimenomaisesti kiistää mainittujen seikkojen vahvistavan ratkaisevan vaikutusvallan käyttämisen Agroexpansiossissa. Oikeuskäytännössä osoitetun oletaman, johon riidanalaisen päätöksen 372 perustelukappaleessa viitataan ja joka on mainittu edellä 95 ja 96 kohdassa, tavoitteena ei selvästikään ole osoittaa mahdollisuutta käyttää kyseistä vaikutusvaltaa vaan vaikutusvallan tosiasiallinen käyttö.

- 175 Kantaja ei voinut vakavasti väittää, ettei se ymmärtänyt ennen komission kirjelmien lukemista, että komission mukaan T:n oli katsottava toimineen kantajan välittäjänä. Yhtäältä näet suurin osa riidanalaisen päätöksen alaviitteissä 303 ja 304 erikseen mainituista asiakirjoista on komission riidanalaisen päätöksen mukaan lähetetty kantajalle mutta osoitettu T:lle. Toisaalta kantaja esitti väitetiedoksianto antamassaan vastauksessa ja kanteessa yksityiskohtaisia huomioita T:n asemasta ja tehtävistä Dimon-konsernissa ja korosti erityisesti, ettei tämä ollut koskaan ollut kantajan hallituksen tai johtoelinten jäsen eikä kuulunut sen henkilöstöön.

- 176 Kun tarkastellaan B:n 29.4.1998 T:lle lähettämää faksia, on riittävää todeta, ettei unionin yleinen tuomioistuin ole käyttänyt sitä todisteena sen komission päätelmän vahvistamisessa, jonka mukaan kantaja tosiasiallisesti käytti ratkaisevaa vaikutusvaltaa Agroexpansióinin toimintaan, koska nämä olosuhteet oli näytetty riittävästi toteen riidanalaisen päätöksen 379 perustelukappaleessa mainituilla todisteilla (ks. edellä 128 ja 130–158 kohta).
- 177 Tästä seuraa, että viides kanneperuste on hylättävä perusteettomana.

3. Toinen kanneperuste, joka koskee suhteellisuusperiaatteen ja yksilöllisen vastuun periaatteen loukkaamista

Asianosaisten lausumat

- 178 Kantaja väittää toisessa kanneperusteessa, joka esitettiin toissijaisena ensimmäiseen kanneperusteeseen nähden, komission loukanneen suhteellisuusperiaatetta ja yksilöllisen vastuun periaatetta, kun se on katsonut kantajan olevan vastuussa kilpailusääntöjen rikkomisesta, johon Agroexpansióin on syyllistynyt, osoittamatta, että kantaja olisi suoraan osallistunut rikkomiseen esimerkiksi antamalla erityisiä ohjeita tälle tytäryhtiölle tai valvomalla sen osallistumista kartelliin. Kantaja väittää, että se tosi-seikka, että emoyhtiö on vastaanottanut ”yksittäisiä tietoja” rajoittavista käytännöistä, joihin sen tytäryhtiö on ryhtynyt, ei riitä asettamaan kantajaa vastuuseen tytäryhtiön toiminnasta, jolla se rikkoi kilpailusääntöjä. Olisi ainakin osoitettava, että kantajalle ilmoitettiin tästä rikkomisesta ”jaksoittain ja säännöllisesti” tai ”yksityiskohtaisesti”.

- 179 Kantaja viittaa ensimmäisen kanneperusteen yhteydessä esittämiinsä väitteisiin ja toistaa, ettei se ollut tietoinen Agroexpansiónin sille osoittamista selonteoista, jotka käsittelivät Agroexpansiónin ostopolitiikkaa tai joissa oli todisteita kyseisistä lainvastaisista käytännöistä.
- 180 Komissio katsoo, että toinen kanneperuste on hylättävä samoista syistä kuin ensimmäinen, koska toisessa kanneperusteessa pääosin toistetaan ensimmäisen kanneperusteen sisältö.

Unionin yleisen tuomioistuimen arviointi asiasta

- 181 On ensinnäkin hylättävä kantajan väite siitä, ettei komissio olisi osoittanut tämän osallistuneen rikkomiseen suoraan esimerkiksi antamalla tytäryhtiölle ohjeita ryhtyä tähän tai valvomalla kyseisen tytäryhtiön osallistumista kartelliin. Kuten edellä 93 kohdassa on jo todettu, perusteena sille, että komissio voi määrätä päätöksellään emoyhtiölle sakkoa, ei näet ole se, että emoyhtiö olisi yllyttänyt tytäryhtiötään kilpailusääntöjen rikkomiseen, eikä varsinkaan se, että emoyhtiö on osallistunut kyseiseen kilpailusääntöjen rikkomiseen, vaan se, että ne muodostavat yhden ainoan EY 81 artiklassa tarkoitettun yrityksen.
- 182 On myös syytä muistuttaa, että katsoessaan kantajan olevan vastuussa kilpailusääntöjen rikkomisesta, johon Agroexpansió on syyllistynyt, komissio perusteli tätä paitsi tosiasiallisesti käytetyn ratkaisevan vaikutusvallan olettamalla, joka perustuu siihen, että tytäryhtiön yhtiöpääoma oli kokonaan emoyhtiön omistuksessa, myös tietyillä lisätekiöillä, jotka näyttävät toteen kantajan tosiasiallisen vaikutusvallan käytön. Kyseiset seikat perustuvat Agroexpansiónin raportteihin ja kirjeisiin ja osoittavat, että kantaja oli T:n, S:n tai D:n välityksellä tietoinen lainvastaisista käytännöistä ja lisäksi puuttui tiettyihin tytäryhtiönsä ja Deltafinan tai Cetarsan välisiin kaupallisiin

suhteisiin – minkä kantaja jätti mainitsematta käsiteltävän kanneperusteen yhteydessä – ja seurasi tarkoin Espanjan markkinatilannetta (ks. edellä 130–158 kohta).

- 183 Ei voida siis vakavasti väittää, että lainvastaisista käytännöistä olisi ilmoitettu kantajalle pelkästään ”yksittäisiä tietoja”. Kyseisiin käytäntöihin on nimittäin viitattu Agroexpansionin toimintakertomuksissa, jotka koskevat vuoden 1999 helmi-, maaliskuu-, huhti- ja lokakuuta sekä vuoden 2000 tammi-, touko-, syys- ja marraskuuta, Agroexpansionin kenttäraportissa toukokuulta 2001, B:n 14.12.1998 D:lle lähettämässä faksissa (ks. edellä 140 kohta), 5.5.1998 laaditussa B:n raportissa (ks. edellä 142 kohta) ja sähköpostiviesteissä, jotka B. lähetti S:lle 30.10.2000 ja 9.5.2001 (ks. edellä 143 ja 144 kohta).
- 184 Edellä esitetyn perusteella toinen kanneperuste on hylättävä perusteettomana. Näin ollen vaatimukset, jotka koskevat riidanalaisen päätöksen osittaista kumoamista, on hylättävä kokonaisuudessaan.

4. Neljäs kanneperuste, joka koskee luottamuksensuojan periaatteen loukkaamista

Asianosaisten lausumat

- 185 Kantaja väittää, että Agroexpansion lopetti rikkomisen heti komission ensimmäisten toimenpiteiden jälkeen, ja syyttää komissiota siitä, että tämä on loukannut kantajan luottamuksensuojaa sivuuttamalla sakon suuruutta määrittäessään suuntaviivojen 3 kohdan ja päätöskäytäntönsä mukaisen lieventävän seikan.

- 186 Kantajan mukaan komission pitäisi jättää huomiotta kyseinen lieventävä seikka ai-noastaan silloin, kun kilpailusääntöjä on rikottu tahallaan.
- 187 Lisäksi kantaja korosti vastauksessaan lopettaneensa rikkomisen. Tämä ei tapahtu-nut ennen komission ensimmäisiä toimenpiteitä vaan samana päivänä, jona komissio puuttui asiaan, eli 3.10.2001.
- 188 Komissio kiistää kantajan väitteet.
- 189 Komissio viittasi vastauksessaan kantajan väitteeseen, jonka mukaan tämä lopetti rik-komisen vasta 3.10.2001 (ks. edellä 187 kohta), ja pyysi tuomioistuinta korottamaan sakon laskentapohjaa viidellä prosentilla rikkomisen keston perusteella. Kantajan osallistuminen kilpailusääntöjen rikkomiseen olisi tämän olettamuksen perusteella kestänytkin yli viisi ja puoli vuotta.

Unionin yleisen tuomioistuimen arviointi asiasta

- 190 On syytä muistuttaa, että komission on noudatettava omia suuntaviivojaan, kun se vahvistaa sakkojen määrää. Suuntaviivoissa ei kuitenkaan todeta, että komission pitäisi aina ottaa erikseen huomioon kaikki suuntaviivojen 3 kohdassa luetellut lie-ventävät seikat, eikä sillä ole velvollisuutta myöntää tällä perusteella automaattisesti lisälennusta, sillä sitä, onko sakon mahdollinen alentaminen lieventävien seikkojen perusteella asianmukaista, on arvioitava kokonaisvaltaisesti siten, että otetaan huo-mioon kaikki asiaan vaikuttavat seikat. Suuntaviivojen antaminen ei näet ole tehnyt merkityksettömäksi aikaisempaa oikeuskäytäntöä, jonka mukaan komissiolla on

harkintavaltaa, jonka perusteella se voi ottaa tai olla ottamatta huomioon tiettyjä seikkoja, kun se vahvistaa erityisesti tapaukseen liittyvien seikkojen perusteella niiden sakkojen määrän, jotka se aikoo määrätä. Koska suuntaviivoissa ei ole pakottavaa toteamusta lieventävistä seikoista, jotka voidaan ottaa huomioon, on katsottava, että komissio on pitänyt itsellään tiettyä harkintavaltaa, jotta se voi arvioida kokonaisvaltaisesti sitä, missä määrin sakoja on mahdollisesti alennettava lieventävien seikkojen perusteella (ks. yhdistetyt asiat T-259/02-T-264/02 ja T-271/02, Raiffeisen Zentralbank Österreich ym. v. komissio 14.12.2006, Kok., s. II-5169, 473 kohta oikeuskäytäntöviittauksineen).

- 191 Suuntaviivojen 3 kohdan kolmannen luetelmakohdan mukaan lieventäviin seikkoihin kuuluu se, että ”yritys on lopettanut rikkomisen heti komission ensimmäisen toimenpiteen jälkeen (erityisesti tarkastukset)”.
- 192 Loogisesti rikkomisten päättäminen komission ensimmäisistä toimenpiteistä lähtien voi olla lieventävä seikka vain, jos on syytä olettaa, että kyseiset komission toimenpiteet ovat saaneet aikaan sen, että kyseiset yritykset ovat päättäneet kilpailunvastaiset menettelynsä, koska tapaus, jossa rikkominen on jo päättynyt ennen komission ensimmäisten toimenpiteiden ajankohtaa, ei kuulu suuntaviivojen tämän kohdan soveltamisalaan (asia T-50/00, Dalmine v. komissio, tuomio 8.7.2004, Kok., s. II-2395, 328 ja 329 kohta, tuomio vahvistettu valituksen jälkeen asiassa C-407/04 P, Dalmine v. komissio, tuomio 25.1.2007, Kok., s. I-829, 158 kohta).
- 193 Käsiteltävässä asiassa rikkominen kuitenkin päättyi 10.8.2001 eli ennen komission ensimmäisiä tarkastuksia, jotka tehtiin 3.10.2001. Riidanalaisen päätöksen 432 perustelukappaleesta käy ilmi, että vaikka jalostajien ilmoituksen mukaan niiden kartelli lakkasi olemasta viimeksi mainittuna ajankohtana, komissio katsoi ensiksi mainitun ajankohdan olevan rikkomisen päättymisajankohta, koska 10.8.2001 pidetty kokous

muodosti viimeisen komission hallussa olevan todisteen, ja tämä on mainittu riidanalaisen päätöksen 260 perustelukappaleessa. Rikkomisen päättyminen ei näin ollen voi olla lieventävä seikka sakon määrää vahvistettaessa.

194 On syytä lisätä, että vaikka komissio olisikin katsonut rikkomisen päättyneen sinä päivänä, jona komissio oli tehnyt ensimmäiset tarkastuksensa, se olisi voinut täysin perustellusti jättää ottamatta huomioon kantajan esittämän lieventävän seikan. Sakon alentaminen sillä perusteella, että kilpailusääntöjen rikkominen on lopetettu heti komission ensimmäisten toimenpiteiden jälkeen, ei voi olla automaattista, vaan se riippuu siitä, miten komissio on harkintavaltansa perusteella arvioinut yksittäistapaukseen liittyviä olosuhteita. Tässä yhteydessä suuntaviivojen 3 kohdan kolmannen luetelmakohdan soveltaminen yrityksen hyväksi on erityisen tarkoituksenmukaista tilanteessa, jossa kyseisen käyttäytymisen kilpailunvastaisuus ei ole ilmeinen. Sen soveltaminen ei sitä vastoin lähtökohtaisesti ole yhtä asianmukaista tilanteessa, jossa menettely on selvästi kilpailunvastaista, mikäli se on näytetty toteen (asia T-156/94, *Aristrain v. komissio*, tuomio 11.3.1999, Kok., s. II-645, 138 kohta ja asia T-44/00, *Mannesmannröhren-Werke v. komissio*, tuomio 8.7.2004, Kok., s. II-2223, 281 kohta).

195 Käsiteltävässä asiassa Agroexpansiónin toiminnan kilpailunvastaisesta luonteesta ei kuitenkaan ollut epäilystä. Jalostajien kartelli, jonka tavoitteena oli hintojen vahvistaminen ja markkinoiden jakaminen (ks. riidanalaisen päätöksen 278–317 perustelukappale), todellakin vastaa klassista rikkomistyyppiä, ja se katsotaan erityisen vakavaksi (ks. riidanalaisen päätöksen 409–411 perustelukappale) kilpailuoikeuden rikkomiseksi ja toiminnaksi, jonka lainvastaisuuden komissio on ilmaissut monta kertaa ensimmäisistä kilpailualan toimenpiteistä alkaen. Se tosiseikka, että kartelli oli salainen, vahvistaa myös, että Agroexpansióin oli kaikilta osin tietoinen toimintansa lainvastaisuudesta.

196 Näin ollen neljäs kanneperuste on hylättävä perusteettomana.

- 197 Kun tarkastellaan komission vaatimusta soveltaa viiden prosentin lisäkorotusta Agroexpansiónille määrätyn sakon laskentapohjaan kilpailusääntöjen rikkomisen keston perusteella, unionin yleinen tuomioistuin katsoo, ettei tätä ole syytä hyväksyä. Kun kantaja väitti rikkomuksien päättyneen 3.10.2001 eikä 10.8.2001, se ei pyrkinyt niinkään kiistämään komission arviota rikkomuksien kestosta vaan vastaamaan komission vastineessa esittämään väitteeseen, jonka mukaan toisen päivämäärän huomioon ottaminen rikkomuksen loppumispäivämääränä oli jo vaikuttanut myönteisesti kantajan tilanteeseen.

5. Kolmas kanneperuste, joka koskee suhteellisuusperiaatteen ja yksilöllisen vastuun periaatteen loukkaamista sekä asetuksen N:o 1/2003 23 artiklan 2 kohdan virheellistä soveltamista

Asianosaisten lausumat

- 198 Kantaja viittaa kolmannessa kanneperusteessaan, joka esitettiin toissijaisena ensimmäiseen kanneperusteeseen nähden, riidanalaisen päätöksen 386 perustelukappaleeseen ja väittää, ettei sen olisi pitänyt katsoa olleen vastuussa rikkomisesta, johon Agroexpansiónille oli syyllistynyt, 18.11.1997 edeltäneenä aikana ja että sakkoa olisi täten alennettava.
- 199 Kantaja katsoo, että mainitun ajanjakson osalta sakko olisi pitänyt laskea soveltamatta sakon laskentapohjaan varoittavan vaikutuksen kerrointa, koska Agroexpansiónille ei kyseisenä ajankohtana kuulunut monikansalliseen yhtiöön.

- 200 Kantaja väittää, että 18.11.1997–10.8.2001 välisen ajanjakson osalta sakko on laskettava siten, että Agroexpansiönille riidanalaisen päätöksen 3 artiklassa määrätystä sakosta vähennetään summa, joka nimenomaisesti on määrätty Agroexpansiönille 18.11.1997 edeltäneeltä ajanjaksolta.
- 201 Komissio tunnustaa, että sen sakon määrän, joka kantajan on maksettava yhteisvastuullisesti Agroexpansiönin kanssa, olisi oltava Agroexpansiönille määrättyä kokonaissummaa alhaisempi. Komissio hylkää kuitenkin kantajan väitteen, jonka mukaan sakon suuruus olisi laskettava siten, ettei 18.11.1997 edeltäneeseen ajanjaksoon sovelleta varoittavan vaikutuksen kerrointa. Komission mukaan kantajan olisi todettava olevan Agroexpansiönin kanssa yhteisvastuussa sakon maksamisesta 2 332 800 euron määrään asti ja Agroexpansiönin on oltava vastuussa sakon kokonaissumman eli 2 592 000 euron maksamisesta (josta siis 259 200 euroa yksin). Komissio päätyy 2 332 800 euron summaan ja ottaa huomioon sen, että kantajan voidaan katsoa olevan vastuussa kilpailusääntöjen rikkomisesta vain noin kolmen vuoden ja yhdeksän kuukauden ajalta ja että tämä korottaa kantajaa koskevaa sakon laskentapohjaa vain 35 prosenttia.

Unionin yleisen tuomioistuimen arviointi asiasta

- 202 On syytä todeta, että – kuten on selvää ja riidanalaisen päätöksen 386 perustelukappaleesta ilmenee – kantajan ei voitu katsoa olleen vastuussa kilpailusääntöjen rikkomisesta, johon Agroexpansiön on syyllistynyt ennen 18.11.1997, koska kantaja muodosti vasta kyseisenä ajankohtana Agroexpansiönin kanssa EY 81 artiklassa tarkoitetun taloudellisen kokonaisuuden eli yrityksen. Koska yhteisvastuu sakon maksamisesta voi kattaa rikkomisen tapahtuma-ajasta vain sen osan, jona emoyhtiö ja sen tytäryhtiö muodostivat kyseisen yrityksen, komissiolla ei ollut perusteita määrätä kantajaa maksamaaan yhteisvastuullisesti Agroexpansiönin kanssa Agroexpansiönille määrättyä

2 592 000 euron sakkoa kokonaan eli summaa, joka koskee rikkomisen tapahtumaa kokonaisuudessaan. Näin ollen kolmas kanneperuste on hyväksyttävä.

6. Lopullisen sakon määrän vahvistaminen

- 203 Riidanalaista päätöstä on siis muutettava siltä osin kuin siinä katsotaan kantajan olevan Agroexpansióinin kanssa yhteisvastuussa Agroexpansióinille määrätyn sakon kokonaissumman maksamisesta.
- 204 Unionin yleinen tuomioistuin katsoo täyttää harkintavaltaansa käyttäen, että se osa, joka kantajan on maksettava yhteisvastuullisesti Agroexpansióinin kanssa komission kirjelmässään ehdottaman päättelyn seurauksena, on asianmukaista laskea noudattaen komission riidanalaisessa päätöksessä soveltamaa menetelmää ja perusteita, jotta voitaisiin vahvistaa päätöksen adressaateille määrättävien sakkojen määrä (ks. edellä 38–61 kohta).
- 205 Näin ollen on ensiksi käytettävä perusteena samaa laskentapohjaa kuin se, jota sovellettiin Agroexpansióiniin, eli 3 600 000:ta euroa.
- 206 Ensinnäkin se tosiseikka, ettei kantajan voida katsoa olleen vastuussa rikkomisesta, joka tapahtui ennen 18.11.1997, on nimittäin merkityksetön rikkomisen ”erittäin vakavaksi” määrittämisen kannalta (riidanalaisen päätöksen 408–414 perustelukappale).

- 207 Toiseksi kyseinen tosiseikka on merkityksetön myös otettaessa huomioon kunkin yrityksen ”painoarvo” ja sen toiminnan vaikutus kilpailuun (riidanalaisen päätöksen 415 kohta).
- 208 Yhtäältä tämä tosiseikka ei vaikuta toteamukseen, jonka mukaan jalostajien ”myötävaikutus” lainvastaisiin käytäntöihin oli kaikkialla samantapaista (riidanalaisen päätöksen 418 perustelukappale).
- 209 Toisaalta ei ole syytä kyseenalaistaa oikeutusta jakaa jalostajat kolmeen ryhmään eikä Agroexpansiónin asettamista toiseen ryhmään (jolle määrättiin laskentapohjaksi 1 800 000 euroa), koska tämä jako suoritettiin siten, että otettiin huomioon kunkin jalostajan osuus espanjalaisen raakatupakan ostomarkkinoilla vuonna 2001, joka oli viimeinen rikkomisvuosi (riidanalaisen päätöksen 419–421 perustelukappale).
- 210 Kun kolmanneksi tarkastellaan varoittavan vaikutuksen kerrointa (2), joka vaikutti Agroexpansiónille määrätyn sakon laskentapohjaan, kertoimen soveltaminen on oikeutettua tässä laskennassa, koska se perustuu kyseisen yrityksen kokoon ja kokonaisresursseihin vuonna 2003 eli riidanalaisen päätöksen tekemistä edeltäneenä vuonna (riidanalaisen päätöksen 422 ja 423 perustelukappale). Kuten ensimmäisen kanneperusteen tarkastelussa osoitettiin, Agroexpansió ja kantaja muodostivat yhden taloudellisen yksikön eli yrityksen.
- 211 Tältä osin on syytä panna merkille, että syy kyseisen yrityksen koon ja kokonaisresurssien huomioon ottamiseen riittävää varoittavaa vaikutusta varmistettaessa piilee

siinä vaikutuksessa, joka mainitulle yritykselle halutaan aiheuttaa, koska seuraamus ei saa olla vähäinen varsinkaan sen taloudelliseen kapasiteettiin nähden. Jotta voitaisiin arvioida sakon varoittavaa vaikutusta yritykseen, joka on määrätty vastuuseen rikkomisesta, ei voida näin ottaa huomioon tilannetta sellaisena kuin se oli rikkomisen alkaessa. Tilanteen tällainen huomioon ottaminen voisi johtaa liian alhaiseen sakkoon ollakseen riittävän varoittava siinä tapauksessa, että kyseisen yrityksen liikevaihto olisi kasvanut tällä välin, tai sakkoon, joka ylittää sen määrän, joka on tarpeen ollakseen varoittava, jos kyseisen yrityksen liikevaihto olisi laskenut tällä välin.

- 212 Koska kantajan voidaan sitä vastoin katsoa olevan vastuussa rikkomisesta vain noin kolmen vuoden ja yhdeksän kuukauden ajan ajanjaksona, joka alkoi 18.11.1997 ja päättyi 10.8.2001, 3600000 euron laskentapohjaa on rikkomisen keston perusteella korotettava 35 prosenttia eikä 50 prosenttia, kuten Agroexpansiönin tapauksessa. Jotta näin ollen voitaisiin määrittää sen sakon suuruus, jonka maksamisesta kantaja on yhteisvastuussa Agroexpansiönin kanssa, on otettava huomioon 4860000 euron perusmäärä.
- 213 Kolmanneksi se tosin ei, ettei kantajan voida katsoa olleen vastuussa kilpailusääntöjen rikkomisesta ennen 18.11.1997, ei vaikuta lieventävistä seikoista johtuvaan 40 prosentin alennukseen perusmäärästä (riidanalaisen päätöksen 437–439 perustelukappale). Perusmääränä on siis käytettävä 2916000:ta euroa. Kun otetaan huomioon kyseisen yrityksen liikevaihto vuonna 2003, perusmäärää ei pidä mukauttaa, jotta noudatettaisiin asetuksen N:o 1/2003 23 artiklan 2 kohdassa säädettyä enimmäismäärää, joka on 10 prosenttia liikevaihdosta.
- 214 Kun neljänneksi tarkastellaan yhteistyötiedonannon soveltamista, on pantava merkille, että unionin yleinen tuomioistuin katsoi asiassa T-38/05, Agroexpansiönin vastaan komissio, 12.10.2011 antamassaan tuomiossa (julkaistu tässä samassa

oikeustapauskokoelmassa), että Agroexpansiónille olisi myönnettävä yhteistyönsä perusteella viiden prosentin lisäalennus riidanalaisessa päätöksessä jo myönnetyn 20 prosentin alennuksen lisäksi. Käsiteltävässä asiassa on siis myös syytä soveltaa 25 prosentin alennusta edellä mainittuun 2 916 000 euron määrään.

215 Edellä esitetyn perusteella Agroexpansionille määrätystä sakosta on vahvistettava 2 187 000 euron osuus, jonka maksamisesta kantaja on yhteisvastuussa Agroexpansionin kanssa.

216 Kanne on hylättävä muilta osin.

Oikeudenkäyntikulut

217 Unionin yleisen tuomioistuimen työjärjestyksen 87 artiklan 2 kohdan mukaan asianosainen, joka häviää asian, veloitetaan korvaamaan oikeudenkäyntikulut, jos vastapuoli on sitä vaatinut. Tämän artiklan 3 kohdan ensimmäisen alakohdan nojalla unionin yleinen tuomioistuin voi määrätä oikeudenkäyntikulut jaettaviksi asianosaisten kesken, jos asiassa osa vaatimuksista ratkaistaan toisen asianosaisten ja osa toisen asianosaisten hyväksi.

218 Koska käsiteltävä kanne hyväksytään osittain, asian olosuhteita arvioidaan oikein, kun päätetään, että kantaja vastaa yhdeksästä kymmenesosasta omia oikeudenkäyntikulujaan ja se veloitetaan korvaamaan yhdeksän kymmenesosaa komission oikeudenkäyntikuluista ja että komissio vastaa yhdestä kymmenesosasta omia oikeudenkäyntikulujaan ja se veloitetaan korvaamaan yksi kymmenesosa kantajan oikeudenkäyntikuluista.

Näillä perusteilla

UNIONIN YLEINEN TUOMIOISTUIN (neljäs jaosto)

on ratkaissut asian seuraavasti:

- 1) [EY] 81 artiklan 1 kohdan mukaisesta menettelystä 20.10.2004 tehdyn komission päätöksen K(2004) 4030 lopullinen (Asia COMP/C.38.238/B.2 – Espanjan raakatupakka-ala) 3 artiklassa Agroexpansión, SA:lle määrätyn sakon osan, jonka maksamisesta Alliance One International, Inc. on yhteisvastuussa Agroexpansiónin kanssa, määrä vahvistetaan 2 187 000 euroksi.
- 2) Kanne hylätään muilta osin.
- 3) Alliance One International vastaa yhdeksästä kymmenesosasta omia oikeudenkäyntikulujaan, ja se veloitetaan korvaamaan yhdeksän kymmenesosaa Euroopan komission oikeudenkäyntikuluista, ja Euroopan komissio vastaa yhdestä kymmenesosasta omia oikeudenkäyntikulujaan, ja se veloitetaan korvaamaan yksi kymmenesosa Alliance One Internationalin oikeudenkäyntikuluista.

Czúcz

Labucka

O'Higgins

Julistettiin Luxemburgissa 12 päivänä lokakuuta 2011

Allekirjoitukset

Sisällys

Asian tausta	II - 7108
1. Kantaja ja hallinnollinen menettely	II - 7108
2. Riidanalainen päätös	II - 7111
3. Riidanalaisen päätöksen adressaatit	II - 7113
4. Sakon suuruuden määrittäminen	II - 7118
Sakkojen laskentapohja	II - 7119
Sakkojen perusmäärä	II - 7122
Raskauttavat ja lieventävät olosuhteet	II - 7123
Asetuksen N:o 1/2003 23 artiklan 2 kohdassa säädetty sakon enimmäismäärä	II - 7124
Yhteistyötiedonannon soveltaminen ja sakkojen lopullinen määrä	II - 7125
Oikeudenkäyntimenettely ja asianosaisten vaatimukset	II - 7127
Oikeudellinen arviointi	II - 7129
1. Ensimmäinen kanneperuste, joka koskee koskee EY 81 artiklan 1 kohdan ja asetuk- sen N:o 1/2003 23 artiklan 2 kohdan ja suhteellisuusperiaatteen loukkaamista	II - 7130
Asianosaisten lausumat	II - 7130
Unionin yleisen tuomioistuimen arviointi asiasta	II - 7134
Perusteet, joita komissio on käyttänyt riidanalaisessa päätöksessä katsoakseen, että emoyhtiö on vastuussa kilpailusääntöjen rikkomisesta, johon sen tytäryh- tiö on syyllistynyt	II - 7139
	II - 7175

Yhden taloudellisen yksikön olemassaolo kantajan ja Agroexpansióinin välillä	II - 7144
– ”Toimintakertomukset” ja ”kenttäraportit”	II - 7146
– Agroexpansióinin ja kantajan välinen kirjeenvaihto	II - 7148
– Kantajan väitteet, joiden avulla se pyrkii osoittamaan, että Agroexpansióin toimi itsenäisesti markkinoilla	II - 7155
2. Viides kanneperuste, joka koskee perusteluvollisuuden noudattamatta jättämistä	II - 7158
Asianosaisten lausumat	II - 7158
Unionin yleisen tuomioistuimen arviointi asiasta	II - 7159
3. Toinen kanneperuste, joka koskee suhteellisuusperiaatteen ja yksilöllisen vastuun periaatteen loukkaamista	II - 7162
Asianosaisten lausumat	II - 7162
Unionin yleisen tuomioistuimen arviointi asiasta	II - 7163
4. Neljäs kanneperuste, joka koskee luottamuksensuojan periaatteen loukkaamista	II - 7164
Asianosaisten lausumat	II - 7164
Unionin yleisen tuomioistuimen arviointi asiasta	II - 7165
5. Kolmas kanneperuste, joka koskee suhteellisuusperiaatteen ja yksilöllisen vastuun periaatteen loukkaamista sekä asetuksen N:o 1/2003 23 artiklan 2 kohdan virheellistä soveltamista	II - 7168
Asianosaisten lausumat	II - 7168
Unionin yleisen tuomioistuimen arviointi asiasta	II - 7169
6. Lopullisen sakon määrän vahvistaminen	II - 7170
Oikeudenkäyntikulut	II - 7173